

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1918-1968

Selskabet

Gilleleje Strandbakker

*Denne bog udsendes i anledning
af Selskabet Gilleleje Strandbakkers 50 års jubilæum den 2. marts 1968
og kommer ikke i handelen.*

&

Redigeret af Kai G. Jensen.

&

Trykt hos Nordkystens Bogtrykkeri, Gilleleje.

Selskabets formand

Ejendomshdl. Henning Madsen:

DENNE historiske gennemgang af Selskabet Gilleleje Strandbakkers virke gennem 50 år kan – og må ikke undgå at blive en hyldest til de mænd, der tog initiativet til Selskabets stiftelse, vel tænkende på datidens forhold og den kolossale udvikling, vort samfund i dette halve århundrede har undergået.

Der skulle både fantasi og fremsynethed til for at se de konsekvenser, en bebyggelse af Fyrbakkerne – Selskabets første erhvervelse – ville få, og der skulle mod til at binde sig for det efter datidens forhold meget store beløb, kr. 57.000,-.

En gennemgang af Selskabets bøger viser imidlertid den store forståelse, stifterne mødte, idet indsamlingen allerede fra begyndelsen blev støttet af store dele af Gillelejes beboere samt ikke så få af de såkaldte »fastboende« sommergæster.

Talrige bidrag og titusinder af frivillige arbejdstimer er de piller, Selskabets fortsatte udvikling har bygget på, og det skal her slås fast, at uden denne indsats havde Gillelejes position som turistby i dag været stærkt forringet.

Efterhånden er mulighederne for nye køb begrænsede, men alene vedligeholdelsen af Selskabets store arealer andrager årlig meget væsentlige beløb, ligesom de tanker for fremtiden om eventuel bygning af et center på vor »Møllelod«, såfremt det overhovedet kan realiseres, vil kræve både stor kapital og en kolossal arbejdsindsats. Byen og dens befolkning viste i 1918, hvad sammenhold og forenede kræfter betyder. Det er styrelsens håb, at det samme vil ske med dette initiativ, der uden tvivl på lang sigt kan få stor betydning for byen og dens trivsel.

Vi vil ved udsendelsen af denne bog rette en varm tak til alle, der gennem årene har været med til at bære Selskabet frem. Vi og vore efterkommere har her noget særpræget at værne, derfor også en forpligtelse til at videreføre og udbygge Selskabet og dets traditioner.

Lad os her mindes alle, der gennem disse år har arbejdet for denne vor fælles sag, men som ikke er blandt os mere, ved at udtale: Ære være deres minde!

Glimt fra 50 år

*Nogle spredte betragtninger i tilknytning til Selskabet Gilleleje
Strandbakkens historie og forhistorie.*

Af Kai G. Jensen

*Før var naturens skønhed hvermands eje,
nu spærret af med hegn og jernstakitter;
og vandringsmanden må fra fjerne veje
se havet bag en villahaves gitter.
Befri den sidste rest af denne egn,
læg skærv til skærv og bring den sum til veje,
som river ned det sidste pigtrådshegn
og redder bakkerne ved Gilleleje.*

(Anders W. Holm,
Strandbakkefesten 1939).

Når udenlandske turister besøger København, er en af de store attraktioner foruden Tivoli den berømte Nordsjællands-tur, den faste trekant rute København–Helsingør–Hillerød–hjem igen. Så har man vist det typiske Nordsjælland frem. Turisterne nikker smilende. Dejlige slotte, herlige Øresund med Dyrehaven, Rungstedts lyksaligheder, Nivå tegl, Snekkersten med venlige vink til svenskekysten.

Jamen, hvad er da så det typiske Nordsjælland? Er det det stilige Frederiksborg, det skønne Fredensborg eller det stolte Kronborg? Er det Dyrehavens gamle bøgetræer med Bakkens tam-tam som sommerlig lydkulisse? Er det Bellevue-stranden med stribet flæsk næsten lagvis? Eller er denne traditionelle tur så påskønnet blot på grund af de fine slotte – og fordi turen i turistbiler bekvemt kan afvikles på en eftermiddag?

Nu bør man vel vare sig for at tale om noget typisk i forbindelse med en egnsskabelige, historiske eller bygningsmæssige præsentationer. Men i givet fald – hvorfor ikke Gilleleje. Havn og fiskerhuse, vandet foran og agerjorden bagved med vide udsigter fra højdedragene over begge dele. Frisk luft, flimrende lys og glitrende hav. Vi baserer ikke vor turisme på et par timers eftermiddags-udflugt for turister, der er optaget af tanken om besøg i den københavnske aftens

forlystelsesliv. Vi ligger uden for ruten. Man skal give sig selv lidt tid, når man vil have rigtigt udbytte af at besøge os.

Lad os for turistens skyld hente nogle oplysninger om Gilleleje, byen »på hjørnet af Øresund og Kattegat«, i topografiens orakel, Trap – Danmark:

Gilleleje sogn (Søborg-Gilleleje kommune) omgives af Søborg og Græsted sogne samt Kattegat. En enklave på grænsen mellem Græsted og Blistrup. Den 5 km lange kyst er en typisk stejlkyst, der fra sognets yderpunkter, Gilbjerg Hoved i vest og Nakkehoved i øst, sænker sig ned mod Gilleleje by, hvor der i stenalderen strakte sig en fjordarm mod syd til den nu udtørrede Søborg Sø. I denne lavning er Søborg Kanal gravet. Vest for Gilleleje søges den truende erosion bremsed ved høfder, mens Gilleleje Havn beskytter kysten mod øst. Børstrup Hage midtvejs mellem Gilleleje og Gilbjerg Hoved er Sjællands nordligste punkt, når der ses bort fra havnemolerne i Gilleleje. De kystnære strækninger er noget påvirket af sandflugt, men ellers har det indre sogn ganske jævne terrænformer. – Gilleleje nævnes første gang 1536 som et fiskerleje. – Fredede er Fyrbakkerne ved Nakkehoved (1938) og Gilleleje Strandbakker (1941).

Hvad er det for noget . . .

Så ved man lidt om byen. Og navnlig er det jo rart at vide, at der er noget med fredede områder, når man skal på søndagstur til stranden. Det der med naturfredning er en glimrende ting. Så kan man gå i vandet, hvor man vil, og smide sit madpapir, hvor man har lyst. Kom så, mor, den er i orden!

Når så turisten måske får at vide, at det ikke er det mærkelige foretagende »naturfredningen«, der ejer vore dejlige Strandbakker, men derimod »Bakkeselskabet«, så studser han og spørger: »Bakkeselskabet, hvad er det for noget?«. Nu kommer det kritiske punkt. For hvis den adspurgte ikke er alt for godt inde i lokalhistorien, svarer han måske: »Joh, det er da dem, der hvert år afholder bakkefest!« Så er vi lige vidt: »Bakkefest, hvad pokker er det for noget, hvorfor holder man bakkefest?« – Det er såmænd den dag i dag et stående spørgsmål.

Jeg oplevede selv at komme den rigtige vej ind på spørgsmålet, da jeg i 1938 fik mit første havbad ved Strandbakkerne. Man var fra sine ture op langs kysten fortrolig med en uendelighed af lukkede områder med skilte »Privat« og »Adgang forbudt for uvedkommende«. Charlottenlund og Bellevue strandbade var allerede da kedsommeligt overbefolkede. Ind gennem billetkontrollen – ud med behagelige naturlige omgivelser. Kun en overbelagt, gold strimmel sand. En dejlig sommerdag, som der ikke var alt for mange af det år, cyklede jeg (det

orkede man dengang!) til Gilleleje sammen med verdens yndigste pige. (På ethvert tidspunkt er enhver ung pige verdens yndigste for en eller anden). Vi nåede frem til stranden, men stod lidt tvivlende over for de umiddelbare muligheder for at komme i vandet – bekendt som vi var med de mange forbud ved strandene nærmere byen. En venlig og velinformeret indbygger fortalte os, at vi roligt kunne gå i vandet. Disse grunde ejedes af Strandbakkeselskabet, der netop det år kunne fejre 20 års jubilæum. Et par uger senere skulle der være bakkefest, som vi var velkomne til at besøge og derigennem også med vor skærv bidrage til at »købe stranden fri«. Og den elskværdige mand forklarede os:

Selskabets formål er ved køb eller på anden måde at virke for bevarelsen af sådanne arealer, der kan tænkes at bevare for byen dens attraktion som sommeropholdssted og virke tiltrækkende på turister fra fjern og nær.

Vi smed skoene og fik det første Gilleleje-sand i dem!

Dette hændte altså tre år før fredningen af Strandbakkerne. Og samtidig var den reviderede naturfredningslov af 1937 kun et år gammel, en lov der afløste den oprindelige naturfredningslov af 1917. Hverken den gamle eller den nye lov havde i disse 20 år skabt omtaleværdig fri adgang til de danske strande. Kystfredningsloven af 1906 betød intet i relation til strandens frihed. Den lille bys indbyggere kan med en vis ret og megen stolthed hævde, at de var et par årtier forud for de høje herrer på tinge. Hvad man på lokal og privat basis gav sig til at udvirke i 1918 begyndte på officielt plan først at manifestere sig med 1937-loven: sikring af menigmands badeliv.

Enestående . . .

Da Selskabet Gilleleje Strandbakker blev stiftet den 2. marts 1918, gik man straks i aktion. Det var energiske og handledygtige mænd, der stod bag det første store resultat af Selskabets aktivitet: købet af strandbakkegrundene.

At frigørelsen af disse arealer havde stor betydning for turistlivet og friluftslivet i Gilleleje konstateredes snart og ses tydeligt i den fortrinlige lille turistfører, som cand. mag. Otto Jensen udgav i 1924, altså seks år efter Selskabets stiftelse og på et tidspunkt, da Selskabet endnu kun havde frikøbt strandbakkegrundene:

Fra havnen kan man gå i østlig eller vestlig retning, så langt man har lyst, når man blot holder sig på den yderste, ubevoksede strandbred; strandgrundene, d. v. s. de med græs, marehalm eller anden plantevækst dækkede arealer ned mod vandet, er, for så vidt de ejes af staten, tilgængelige for færdsel, og badning fra fri strand er tilladt, for så vidt

det ikke ved opslag eller på anden måde er direkte forbudt; *staten ejer endnu grunde bl. a. umiddelbart øst for havnen, hvor vandet dog er meget lavt, og neden for fyrene; vest for havnen er alle strandgrundene i privat eje. Søborg-Gilleleje kommune ejer ingen strandgrunde; Bakkeforeningen har en grund uden for granskoven, og her er badning tilladt. Badning i havnen og fra molerne er forbudt.*

På det tidspunkt var Strandbakkeselskabets arealer det eneste sted, hvor man uden forbehold kunne foretage badning! Det bekræftede ud over al tvivl berettigelsen af det arbejde, der i 1918 var indledet. Og det stillede ligefrem krav om en yderligere indsats fremover. Der var opgaver nok at tage fat på.

Ingen var vel ved starten indstillet på, at Selskabet skulle nå voksenalderen 50 år. Den umiddelbare tanke var at nå det mål, man havde sat sig: at købe Strandbakkerne fri. Men mål blev nået og nye sat. Krav og ideer og forventninger vekslede og affødte nye muligheder og perspektiver for indsats videre frem. Nu er Strandbakkeselskabet ved at blive en ærværdig institution, som man regner med har en fremtid fuldt såvel som en fortid. Den 2. marts 1968 rundes en milepæl, og vejen går videre mod de næste. Man bør roligt år for år kunne holde traditionen i hævd og på generalforsamlingen udbringe et leve for Selskabet.

Strandbakkeselskabet er uden tvivl enestående i sin art, både hvad angår dets struktur og dets formål. Man har intet sted i verden kunnet spore nogen parallel. Dette på rent privat initiativ og til benefice for offentligheden at indkøbe store strandarealer og ganske frit tillade enhver at benytte dem til badning og friluftsliv er en indsats af så kolossalt omfang og så uvurderlig betydning for almenheden, at man næppe ville tro det muligt, hvis det ikke så afgørende var blevet bevist. Her kan enhver udensogns komme og nyde tilværelsen på et fristed, der ikke er beplantet med en skov af forbudsskilte. Det koster ikke nogen noget. Selskabet er vært og betaler omkostningerne for vedligeholdelse og nyanskaffelser.

En væsentlig forskel mellem Strandbakkeselskabets opbygning og den måde, foreninger og selskaber normalt arrangerer sig på, er blandt andet, at Selskabet ikke har noget medlemskartotek. Der betales ikke kontingent. Man kender såmænd ikke medlemstallet. Medlem er enhver, der på en eller anden måde har virket til gavn for Selskabet. Faktisk kan enhver sådan person betragte sig som medlem. Han behøver ikke at melde sig ind – og i givet fald heller ikke ud.

Alle disse formaliteter er jo i virkeligheden af underordnet betydning. Det væsentlige er formålet med Selskabets virksomhed – et mål, der bestandig er holdt for øje og stadig beslutsomt er stræbt hen imod: *at købe stranden fri*. Man startede i 1918 med frivillige bidrag. Dette var den øjeblikkelige udvej, da

resolut handling var nødvendig. Men man var straks klar over, at fremskaffelse af midler over længere sigt måtte organiseres på en anden måde, og snart blev den årlige bakkefest Selskabets eneste indtægtskilde.

Men forud for den lange række af bakkefester, forud for Selskabets stiftelse, forud for dets historie ligger 20–25 års forhistorie, baggrunden for og årsagen til, at man i 1918 tog så kraftigt hånd i hanke med begivenhedernes udvikling. Når man priser og anerkender en så påskønnelsesværdig indsats som den, der er gjort af de mænd, der grundlagde dette storværk, og dem, der igennem et halvt århundrede har ført det videre til så strålende resultater, kan det synes besynderligt alligevel at rette bebrejdelser, at pege på svage punkter. Disse findes da heller ikke inden for de 50 år. Men måske kan man have lov til at rette kritiske blikke mod den generation, der i slutningen af det nittende århundrede burde have haft øjnene åbne for den udvikling, der var i gang. Allerede i 90'erne lød advarende røster om de tendenser, der var eller hurtigt kunne blive følgen af den stadig større interesse for Gilleleje som feriested. Københavnerne havde op til slutningen af århundredet haft deres sommerlandsteder langt nærmere byen. Hellerup, Charlottenlund, Ordrup, Klampenborg og Skovshoved var de steder, hvor man yndede at tilbringe sommermånederne. De lå jo med datidens trafikmidler langt uden for byen. Navnlig i 90'erne foregik der imidlertid en ekspansion videre ud over Nordsjælland, som i årene fremover og navnlig i de berygtede gullasch-år satte præg på udviklingen i de nordsjællandske kystområder.

Da de kom til Gilleleje . . .

De første landliggere er formentlig dukket op i Gilleleje i midten af 1880'erne. Så vidt vides var den første fhv. proprietær Lendorf. Familien Lendorf kom senere i begivenhedernes centrum omkring Strandbakkeselskabets stiftelse og købet af Strandbakkerne. Proprietæren kunne som gammel landmand ikke rigtig affinde sig med at tilbringe den skønne sommertid i byen. Han fandt da ud af at indlogere sig i et fiskerhus i Gilleleje. Dette førte videre til, at hans søn, arkitekt Carl Lendorf, opdagede stedet. Han erhvervede af et fiskerlav et stort areal på 200.000 kvadratalen langs Fyrstien.

Fiskerne havde fra gammel tid – formodentlig tildelt af staten – små, selvstændige jordlodder, beliggende øst og vest for byen. De var vel egentlig tænkt som et landbrugsagtigt supplement til deres erhverv som fiskere. Mere end til græsning for et par får kunne de dog næppe bruges. Samtidig havde fiskerne en fælleslod ved Strandbakkerne. Her havde de også fælles lergrav, hvor de havde ret til at hente ler, blandt andet til bygning af deres huse. På denne fælleslod plantede de en granskov, der efterhånden for størsteparten er udskiftet med løvtræer.

I firserne afhændede fiskerlavets 66 Gillelejev fiskere de 200.000 kvadratalen for 4000 kroner. Det må siges – selv da – at være en latterlig lille betaling. Ikke mange kroner pr. fisker. Der var kun den servitut på grundene, at man havde ret til at tage ler af bakken. Ved Fyrstien blev senere bygget 3–4 huse, deriblandt ét til Diakonissestiftelsen til ferieophold for skiftende hold af søstre.

Endnu i 80'erne og i begyndelsen af 90'erne var en rejse fra København til Gilleleje for en københavnsk ferieturist noget af en præstation. Man startede fra Nordbanegården, der blev taget i brug samtidig med åbningen af jernbanen til Helsingør over Hillerød den 9. juni 1864. Nordbanegården ophørte at fungere, da det sidste tog blev afsendt den 30. september 1921. Derefter blev nordbanetogene ført ad Boulevardbanen.

I forholdsvis bekvemmelighed blev man transporteret til Hillerød, hvor man måtte gøre sig klar til turens første omstigning. Man vandrede over til Gribskovtogets banegård, som var en ret stor træbygning, nærmest som en lade. Her ventede Gribskovbanens maleriske futtog, der kunne være hentet ud af vore dages Disneyland. Et prustende lilleput-lokomotiv vedhængt to vogne, en passagervogn og en godsvogn. Passagervognen var i to etager, hvoraf den øverste var uden sidevinduer. Man kendte typen fra Klampenborg-togene. Disse vogne var netop beregnet for »skovturisturer«, så at disse under kørselen rigtig kunne nyde udsigten og den friske luft. Den sorte, forbiblafrende røg fra lokomotivet skulle så sandelig ikke ødelægge fornøjelsen ved køreturen. Lige så lidt var farten dengang noget problem. Man havde jo heller ikke i hine tider vore dags kissejag med at komme fort.

Når man i Kagerup havde tilbagelagt en god del af strækningen, var et lille hvil velfortjent. Kroen var der dog for langt til, men hos stationsmesteren kunne man købe læskedrikke. En kølig pilsner til en røgsværtet gane på en varm sommerdag gør underværker og giver fornyede kræfter til rejsens forestående strabadser. Når ganen var vædet og den tomme flaske omhyggeligt tilbageleveret, kunne rejsen fortsættes. Nu gik det ganske kvikt til Gribskovbanens daværende endestation i Græsted. Samtidig var det slut med skovens kølige skygge. Resten af turen foregik rullende hen ad de støvede veje i dagvognen, Ole Hansens charabanc, der efter en times kørsel satte punktum for dagens transport ved kroen i Gilleleje. Skulle man videre ud i byen, der dengang stort set strakte sig fra kroen i vest til stejlebakken i øst, måtte man vandre ad lejets eneste, meget sandede gade til sit bestemmelsessted.

Jernbane og hotel . . .

Vandgangen i hine tider foregik under iagttagelse af et helt ceremoniel. Badning fra åben strand kunne naturligvis umuligt tænkes. Skulle familien i

vandet, gjaldt det først og fremmest om at fremskaffe nøglerne til de to badehuse. Så drog man over marken til stranden, delte sig efter de tvende køn og invaderede de to badehuse, ét for damer og ét for herrer, anbragt i ærbar afstand af hinanden et stykke ude i vandet. Når man trådte ind i husene, som disse skure kaldtes, var det just ikke duft af jasminer og kaprifolier, der slog én i møde fra de mønede, af saltvand og menneskedunster gennemtrængte bræddewægge. Fra badehuset førte nogle slimede trappetrin ned til bassinet. Dette var en bræddeindhegning, der yderligere var forsynet med sækkelærred for at spærre for nyfigne blikke. Sagen var den, at man i disse indelukker havde lov til at boltre sig i eva- og adamskabt nøgenhed. Man skulle helt frem efter første verdenskrig, førend badning fra åben strand – med badedragt! – blev almindeligt tilladt rundt omkring. Sådant frihed blev betragtet som fin turistpropaganda og omhyggeligt anført i turistbrochurerne. I en i sin tid internationalt anerkendt turisthåndbog fra Hiorts Forlag, »København og omegn. Illustreret rejsefører«, udsendt på alle hovedsprogene i 1925, omtales Gilleleje som

»en stor købstadlignende by med en meget smuk beliggenhed i dalstrøget mellem Nakkehoveds og Gilbjerg hoveds stejle bakker. Den har en god havn og er et stærkt søgt sommeropholdssted, hvorfor der er en omfattende villabebyggelse. Af hensyn til de hyppige sommerstorme er badehusene anbragt på strandbredden. Badning fra åben strand er tilladt overalt.«

Som man ser, er husene altså nu hevet i land – men man har undladt at nævne de mange forbehold med hensyn til adgangen til vandet, som Otto Jensen havde med i sin omhyggelige turistvejledning.

Rejseforbindelsen til København blev forbedret, da Gribskovbanen i 1896 blev ført videre fra Græsted helt til Gilleleje. Samtidig tog man det nyopførte badehotel i brug, og byen gik for alvor en ny udvikling i møde. Det var ikke nogen nem overgang fra det gamle til det ny. Der blev efter manges mening for pludseligt og for brutalt vendt op og ned på mangt og meget. Den gamle fiskerleje-stemning fik sin første påvirkning af professionel turisme. Naturtilstanden måtte langsomt bøje sig for en påtvungen civilisation. Dette ment som en beklagelse, for vil vi ikke altid gerne have lov til at beholde vort tabte paradis?

Det var da heller ikke uden solid modstand, at man overgav sig til den ny tingenes tilstand. F. eks. var det oprindelig meningen, at Gribskovbanen ved anlæggelsen i 1880 skulle have været ført helt til Gilleleje, men dette forhindrede den magtfulde høvding, købmand Mentz. Skridtene frem mod den ny epoke var træge. Kun langsomt kunne – eller ville – man indse, at også med de i stigende grad tilstrømmende turister var der rige muligheder for trivsel og fremgang.

Vel forsvandt megen romantik og idyl med den moderne turismes fremtrængen, vel svandt mange herligheder, men nyt liv skabtes. Tilværelsen fik andre former. Byen fik lidt efter lidt en ny krop – men bevarede trods alt mestendels sit gamle sind. Man skimtede i disse 90'ernes sidste år muligheden for en stor fremtid. Man skelede til Hornbæks udvikling som ferie- og turistby. I Gilleleje skulle vel det samme kunne gøres. Det krævede initiativ, fremdrift, reformer. Dog – dette måtte tilkomme den næste generation.

Badehotellet opførtes i 1895 og udsendte samme år brochurer om hotellets fortræffelighed i enhver retning. Man reklamerede med elegance og hygge, montering efter engelsk mønster, vandklosetter, varme og medicinske bade. Udsigten til Kullen, Nakkehoved og Gilbjerg hoved. Let og billig jernbaneforbindelse med Gribskov. Badene, der her er af en ganske særlig friskhed og styrke, foregår fra vogne ligesom f. eks. ved Fanø. Fuld pension 3 kr., 1,50 kr. for børn og 1 kr. for hunde! Dobbeltværelser fra 3 kr. Badelægen bor på stedet. – Det er formodentlig den første gang, Gilleleje har fået fast læge.

Det moderne hotelliv begyndte. Udenlandske turister bragte med sig et frisk pust ude fra den store verden. De gav stof til megen snak mellem de gamle fiskere, disse fremmede fra Tyskland, Rusland, England, Frankrig, Island osv. Så at sige alle svømmede hen i begejstring over den naturskønne egn. Ikke mindst Fyrstien, »denne henrivende promenade, der snor sig fra byen langs stranden op til Nakkehoved fyr«. Og bakkerne med udsigt ind over agerlandet mod Gribskov – og ikke mindst ud over det blå hav, hvis horisont brydes af Kullens smukke formationer. Naturens herligheder gav forfatterne stof til mange begejstrede og lyriske lovprisninger af egnen – gav malerne inspiration til mange prægtige lærreder.

Et justitsmord . . .

Joh, alle er enige i deres dom over Gilleleje – undtagen Holger Drachmann. Han kunne ikke lide byen . . . uden i og for sig rigtig at kunne forklare hvorfor. I Galschiøts store værk »Danmark i skildringer og billeder af danske forfattere og kunstnere« beskriver Drachmann en tur langs Nordsjællands kyst fra Helsingør til Tisvildeleje. Han er vældig begejstret for det hele – bortset fra Gilleleje. Har han været sur eller træt den dag? Noget rent ydre, noget fysisk har måske spillet ind. Forunderlig, næsten et justitsmord, var i hvert fald hans dom over byen og dens omegn. Mange har undret sig.

Vist er udsigten over havet fra Fyrbakken vid og åben, siger han, men et hav er altid stort, når man ser det udbredt for sig, så det gør altså ikke særlig indtryk. Om udsigten ned mod Gilleleje:

»Kystens linier ned imod Gilleleje savner den faste holdning, karakter, det storladne. Man føler et savn, ligesom en skuffelse.«

Især har Drachmann åbenbart et horn i siden på fyrmester Faber. Og måske er det i virkeligheden en rent personlig aversion (hvorfor?) mod Faber, der har smittet af på Drachmanns hele syn på Gilleleje. Faber, hans grav og fyrmesterhaven må i hvert fald ordentlig stå for skud i følgende bragende og ondsksfulde salut:

»Selve dette anlæg heroppe – en sær eneboers flittige gerning – har noget snurrepiberiagtigt ved sig, en hensigt, som forstemmer. Blicher ville næppe have skrevet en novelle her; man er ikke i Jylland, man er kun på Sjælland; man får appetit på Vesterhavet og må nøjes med Sund og Kattegat. Utaknemmeligt måske . . . ja men denne »eneboer« her har været en fordringsfuld og en forkælet mand; han har til sidst lavet sig et skilt for sit Wirtschafft – har ligesom den oldenborgske konge selv sat sig op på hesten – har smidt en gammel kæmpe ud af kæmpehøjen, puttet sit eget støv derind og ladet sin bedrift indhugge i vers på stenen med guldbogstaver. Hvad om man havde jordet Ewald her eller Oehlen-schlæger . . . ! men en gammel lunefuld særling, der behagede sig i at skænke te for turister og sige damerne flovser? – Nå, ingen kender hans hemmelige historie. Måske gemmer kæmpegraven en helt i en roman – måske kun en håndfuld filisterstøv. De mortuis nil nisi bene – lad ham hvile i fred.«

Se, det var unægtelig hårde ord i 90'erne! Om den samme Faber og den samme grav siger forfatteren Anders W. Holm, Gillelejes i 1959 afdøde ven, i sin ganske lille turistvejviser »Gillelejebogen« – og på linie med A. W. er vel de fleste:

»I den østlige udkant af fyrmesterhaven står man pludselig ved fyrmester Kr. Fabers grav, en oplukket bronzealdergrav, hvor denne pioner, der bekæmpede den ødelæggende sandflugt ved sine plantninger i årene 1824 til 45, havde ønsket at få sit sidste hvilested i sin livsgernings resultater. Et lille, malmstærkt epigram af Carl Ploug er indhugget i stenen og fortæller Fabers livssaga:

*Kæmpegraven gemmer hans støv;
klintens tinde,
skygget af lund, hegnet af løv,
er hans minde.«*

Måske var Drachmann også sur på Ploug? Fremdeles anfører han, at Gilleleje forekommer ham stilløs og uinteressant. Han savner plads til at røre

sig på – eller der er måske for megen plads. Ingen plantage, kun »en klat træer som omvendte fejekoste«. Der er en stiv mil til Græsted og Gribskov – ingen skygge – kun bankerne ved Nakkehoved – og så havet.

»Adieu Gilleleje! Jeg bekender min mangel på samstemning og reserverer mig mit indtryk, der måske kan ændres ved et mere indgående kendskab.«

Drachmann nåede dog vistnok ikke mere at besøge Gilleleje inden sin død i Hornbæk i 1908. Han var ofte lunefuld, i visse tilfælde holdningsløs og endog svigefuld selv over for gamle venner.

Hvorfor da ofre Drachmanns meninger om byen opmærksomhed? Det er naturligvis kun et tankeeksperiment; men hvis han i stedet for var blevet optændt af den samme begejstring, som andre forfattere og kunstnere har vist Gilleleje, så ville netop han måske have været den, der havde kunnet bygge bro mellem Fabers indsats for strandens beplantning som værn mod sandet og Strandbakkeselskabets senere arbejde med at bevare strandens frihed. Fyrmesteren har sikkert for sit indre blik set stranden bestandig ligge som fredet, frit tilgængelig natur. Han har gjort et pionerarbejde langt forud for den tid, da strandens frihed blev et alvorligt problem. Han har også lagt kimen til den vækst, bakkernes venner og forkæmpere senere har hæget om.

Nu blev Drachmann ikke nogen forbundsfælle. Trods sit hjertes begejstring for Hornbæk var han på denne Nordsjællands-tur (1891) fyldt af vemod over den udvikling, som var sket der i de sidste 20–30 år med den stadig større tilstrømning af landligere. Netop med denne baggrund kunne han have gjort en fortjenstfuld indsats ved at advare mod en lignende udvikling i Gilleleje – advaret mod faren ved at lade privat byggeri spærre adgangen til vandet. Man har vel lov til at tro, at vægtige ord og påmindelser fra den store forfatters side ville have skabt lydhørhed i befolkningen. Da ville han have været et solidt led i kæden Faber–Strandbakkeselskab. Just et sådant led har jo manglet!

Vel, desto større blev Selskabets fortjenester siden hen. Og så kan man sige, at Strandbakkeselskabet årtier senere ved sin indsats korreksede Drachmann, hvad ingen med ord gjorde, dengang han nedvurderede Gilleleje. Drachmanns meninger om by, strand og bakker er for altid begravet under fyrmesterens »fejekoste« og Selskabets frihedsværn.

Mere jernbane . . .

1896 med Gribskovbanens gennemførelse og badehotellets bygning blev altså for alvor indledningen til den ny tids tiltrækning af turister, både internationale

og især københavnere. Stadig flere indlogerede sig i ferien – og i stigende grad opførtes sommervillaer.

Og så nærmede invasionen sig også fra en anden kant. Den 8. maj 1894 havde rigsdagen vedtaget anlægget af den ny banestrækning mellem København og Helsingør. Allerede den 22. maj gav ministeriet for de offentlige arbejder ordre til at begynde udstikningen af banen. Der blev lagt en ganske nøje plan for arbejdets gennemførelse, og denne plan blev overholdt til punkt og prikke, således at det første kystbanetog rullede fra København den 2. august 1897. I København var Østerbro (nu Østerport) station, der samtidig indviedes, endestation, indtil Boulevardbanen åbnedes for damptrafik ad kystbanen den 1. december 1917.

Åbningen af kystbanen var en begivenhed, som publikum havde afventet med megen utålmodighed. Nu kunne man rigtig foretage farten langs Øresundskysten. Nordsjælland var for alvor blevet lukket op for storbyens indbyggere. Turist-ekspansionen intensiveredes, da Hornbækbanen blev anlagt i 1906. Og da den i 1916 blev videreført til Gilleleje, var de trafikale forbindelser mod syd og øst etableret. Byen lå åben for turisternes angreb fra alle sider.

I de to årtier, der lå mellem de to baners gennemførelse til Gilleleje, skete det første store skred i byens udvikling til en moderne turist- og ferieby. Måske burde de årtiers generation have udvirket, at Strandbakkeselskabet i dag havde været 15–20 år ældre. Vi bør dog være varsomme med bebrejdelser. Overblik over den svundne tid er nu engang lettere end over fremtiden. Alt var lige så vel dengang som på ethvert andet tidspunkt, hvor en udvikling tager voldsom fart, så forvirrende nyt. Man holder sig til det, man kender og er fortrolig med. Det usikre gemmer man væk, indtil man er tvunget til at træffe en afgørelse. Nogle ville gerne bevare deres bys fredelige idyl. Andre ville leve helt og med i alt det ny. Atter andre hældede både til den ene og den anden side.

De, der var opsatte på at følge med i udviklingen, glemte desværre i deres iver at have øjnene åbne for de farer, der i hastigt tempo lurede, efterhånden som det private sommerhusbyggeri greb om sig.

Baronens u-båds-krig . . .

Verdenskrigen kom. Den bragte ved en på én gang dramatisk og pudsigt episode stranden ved Gilleleje direkte ind i krigshandlingerne. Begivenheden, der blev internationalt berømt, indtraf den 19. oktober 1914, da den senere chef for den britiske undervandsbådsflåde, Sir Martin Nasmith, i Kattegat forsøgte at sænke den danske u-båd »Havmanden«. I et øjeblik forvirring antog man det danske fartøj for tysk. »Havmanden«, ført af kaptajn, baron Cai Schaffalitzky de Muckadell, lå i fred og ro ud for Nakkehoved, da den pludselig blev beskudt

med torpedoer af englænderen. Det var, hvad briterne selv kaldte »a close shave« – en tæt barbering. Den første torpedo, der blev affyret, skrabede den danske u-båds bund uden at eksplodere. Med et voldsomt brag sprængtes den ved Nakkehoved og slyngede store sten op over bakkekammen. Schaffalitzky beretter selv: »Den senere kommandør Povl Scheibel stod på dækket, jeg sad nede i min kahyt. Pludselig råbte han: – Kom op, kaptajn, der kommer en torpedo! – Den havde direkte kurs mod mine fødder og var vel 100 meter væk. Jeg tror, jeg råbte: – Bak, for satan! eller noget andet stærkt, men før nogen kunne reagere, var torpedoen under os. Folkene i kommandorummet hørte den skrabe mod skroget, og siden så vi i dok, at bundmalingen var flænset af. Et par år efter meddelte min underbådsmand, at en engelsk herre ville tale med mig. Det viste sig at være en mand fra E. 11, den britiske u-båd. Han havde stået ved siden af sin chef, da torpedoen blev fyret af og chefen et sekund efter opdagede sin fejltagelse. – God damn, brølede han, It's a Dane!«

I verdenskrigens kølvand fulgte herhjemme de gullaschtider, som også satte deres præg på Gilleleje. Der skete en så voldsom bebyggelse både øst og vest for byen, som næppe mange dengang havde drømt om. Der *var* advarende røster fremme. Blandt andre løftede redaktør Carl Behrens pegefingern i sin i sommeren 1913 udsendte bog »Vandringer i Nordsjælland«. Han fremhævede den fare, der lå i, at den fri adgang og færdselsret til Fyrbakkerne kunne blive hindret. Han understregede de juridiske konfliktmomenter, der lå i de gamle servitutter, nyvunden hævd og ejendomsret. Han bebrejdede indbyggerne, at de blot solgte væk i disse årtier, hvor Gilleleje udvikledes fra fiskerleje til mondænt badested. Behrens forsøgte at overbevise om, hvor stadig mere vanskeligt det ville blive at skelne mellem offentligt og privat. At det ville blive til ubodelig skade for Gilleleje og stække den ellers så heldige konkurrence med andre nordsjællandske badesteder, om alle disse arealer gik over i privat eje, blev bebygget og spærret af til strandkanten. »Kommunen burde, medens det endnu er tid, af rigmænd sættes i stand til at købe sine bakker og sin granskov tilbage.«

Måske skulle Behrens ikke dengang have nøjedes med at *skrive* – i øvrigt en aldeles fremragende stemnings-skildring af Nordsjællands skønneste egne. Behrens var jo en ideernes og initiativets mand. Han skulle have holdt møder, have *talt* til folk. Om ikke andet have bragt ordet »politik« ind i billedet. Mon så ikke folk havde været lydhøre og interesserede, som man var det dengang ved politiske møder.

Pigtråd . . .

Samtidig med udsendelsen af Behrens' bog begyndte nogle af ejerne at spærre adgangen til stranden ved at opsætte pigtråd »til blåt vand«. Resultatet heraf var, at badegæster ikke kunne færdes langs stranden.

Dette blev imidlertid for meget af det gode. Det vakte enorm forargelse i byen. Man hævdede sin færdselsret på 15 meter fra blåt vand. Badegæster og gillelejere drog i protesttog til villaejerne. De blev ikke budt indenfor på et glas vin. Der blev så foretaget anmeldelse til øvrigheden. Juristerne kom i gang med at granske servitutter. De ejendomsretlige forhold blev endevendt, og det endte da med, at de københavnske grundejere måtte fjerne deres pigtråd.

Den 12. november 1913 skrev Gilleleje Turistforenings formand, C. Nees, et andragende for beboerne af Fyrbakkerne, om Turistforeningen for Danmark ville nedsætte et udvalg til varetagelse af beboernes og byens interesser i Fyrbakke-spørgsmålet. Allerede den 21. november bestemte Turistforeningen sig til at imødekomme denne henstilling, og på Turistforeningens initiativ blev der den 26. november nedsat en komité. Denne første Fyrbakke-komité blev således i virkeligheden det første skridt i retning af en frigørelse af Strandbakke-arealerne.

I løbet af de følgende år udarbejdede arkitekt Lendorf en udstykningsplan over skoven og Strandbakkerne og lod arealerne indhegne. Selskabet Lynglimt købte en grund af arkitekten. Den strakte sig til blåt vand i en bredde af selskabets grund på landsiden.

Nu reagerede en af sommergæsterne, redaktør V. Greibe, der redigerede bladet »Sund Sans«. Han udtalte, at det ville blive en ruin for Gilleleje, dersom der blev lukket af for Strandbakkerne, og det lykkedes ham at rejse en stemning blandt byens borgere for erhvervelse af Strandbakke-arealet. I efteråret 1917 blev udstykningsplanen forelagt en borgerkomité, der derefter indledede forhandlinger med arkitekten om overdragelse af grundene. Der blev fastsat en sum på 87.000 kroner, hvoraf 30.000 kroner skulle udbetales ved købet. Andre 30.000 kroner skulle godtgøres for den lergrav, der lå på grunden. De resterende 27.000 kroner skulle betales i løbet af fem år. Man iværksatte en indsamling, men de tegnede tilbud beløb sig dog kun til 5000 kroner. Der var imidlertid nu for alvor kommet gang i foretagendet.

Borgermøde . . .

Den 5. februar 1918 kunne Frederiksborg Amts Avis meddele, at afspørringen i granskoven – det, der mere end noget andet har irriteret folk heroppe – nu er fjernet, og at arealet med det første vil blive afmærket efter landmålerens anvisning, ligesom også købesummens udbetaling vil finde sted.

Den 16. februar hædrede man ved en festmiddag på Gilleleje Kro redaktør V. Greibe som den mand, hvem æren for sagens gennemførelse tilkom. Han blev hyldet med taler og toast, viser og telegrammer. Middagen bestod af suppe, laks,

dyreryg og is. Samtidig kunne det meddeles, at landinspektørens opmåling af Fyrbakkerne har vist, at det samlede areal er 77.439 kvadratalen.

Derpå fulgte det berømmelige borgermøde i Menighedshuset. Redaktør Greibe, C. Nees, stationsforstander Asmussen m. fl. lod telefontrådene gløde for at propagandere for deltagelse. Der blev i avisen indrykket en annonce:

Gilleleje-borgere indbydes til et konstituerende møde lørdag den 2. marts kl. 7 i Menighedshuset angående dannelsen af et selskab, som erhverver Fyrbakkerne på byens vegne, samt valg af selskabets bestyrelse.

Fyrbakkeudvalget.

Dagen efter bragte Frederiksborg Amts Avis den officielle meddelelse om, at Selskabet Gilleleje Strandbakker var dannet:

»På et møde i aftes, hvor ca. 30 var mødt, dannedes der en forening ved navn »Gilleleje Strandbakker«. Foreningens formål er at foretage det endelige køb af de ofte omtalte »Fyrbakker«, administrere formuen, indkassere bidragene o. lign.

Til bestyrelsen valgtes redaktør V. Greibe, manufakturhandler Th. Jacobsen, tømrer David Petersen, skipper C. F. Carlsen og fisker Martin Svendsen. Desuden menes det, at sognerådet, som forventes at yde et bidrag til købet, vil sætte to af sine medlemmer ind i bestyrelsen. En generalforsamling, hvor de endelige love skal vedtages, vil blive afholdt i nær fremtid.«

Det blev vedtaget, at der ikke skulle betales kontingent, lige så lidt som styrelsen eller medlemmerne måtte modtage honorar for arbejde i Selskabets interesse. Til løsning af de økonomiske forpligtelser skulle medlemmerne tegne sig for frivillige bidrag. Næsten alle tegnede sig – enhver efter evne – for bidrag til realisering af planen. Der blev noteret beløb lige fra 5 kroner op til 5000 kroner!

De to medlemmer af sognerådet, som der var tale om skulle indtræde i styrelsen, kom først til på et noget senere tidspunkt.

Når vi omtaler Selskabets start, bør vi måske straks understrege, at det er urigtigt at kalde det en forening. Som en af de senere formænd, Gunnar Svendsen, rammende og rigtigt omtalte det: Selskabet har ikke karakter af en forening, men må snarere betegnes som et fideikommiss.

I lovene blev det bl. a. klargjort:

- Selskabets navn er »Gilleleje Strandbakker«, og Selskabet er en selvejende institution.

- Selskabets formål er ved køb eller på anden måde at virke for bevarelsen af sådanne arealer, der kan tænkes at bevare for byen dens attraktion som sommeropholdssted og virke tiltrækkende på turister fra fjern og nær.
- Styrelsen in pleno er bemyndiget til, på Selskabets vegne, efter forud given sanktion på en generalforsamling at opkøbe sådanne arealer og ejendomme, der tjener til Selskabets formål, og er ligeledes bemyndiget til ved underskrift på skøder, deklARATIONER og obligationer samt andre dokumenter at tilpligte Selskabet, dog hæfter intet medlem personligt.
- Opløses Selskabet, overgår de erhvervede ejendomme til kommunen. I tilfælde af, at Gilleleje udskilles som en selvstændig kommune, tilhører arealerne Gilleleje kommune. Eventuel kontant formue afgives til almene formål til gavn for Gilleleje efter sognerådets skøn.

Til formand for Selskabets første styrelse blev valgt købmand Th. Jacobsen. Et lykkeligere valg kunne man ikke træffe. Han blev den første lange årrækkes dynamiske drivkraft i Selskabets arbejde. Han evnede at inspirere og incitere sine medarbejdere til en indsats, der lagde fast grund under Selskabets udvikling. Når man ser tilbage på disse første vanskelige og krævende faser i Selskabets virksomhed, forbavsnes man over, at så tilsyneladende højtflyvende planer kunne realiseres. Man må fyldes af beundring for det mod, den viljekraft, den arbejds- evne og idérigdom, som på startens spinkle grundlag og usikre forudsætninger i sikker og lige linie bevidst stræbte frem imod det fastsatte mål: strandens frihed. Det var noget helt enestående, disse mænd i 1918 præsterede: at købe strand- arealer for henved 57.000 kroner uden at have bakkefester at støtte sig til.

Det var mænds vilje. Det blev mænds værk. – De viste dengang et klarsyn, som gennem de mange år senere skulle komme den offentlighed til gode, som gennem Selskabets virksomhed er blevet aflastet for de forpligtelser, som vel ellers med rette tilkom den.

Det første køb . . .

Nu havde man den 2. marts 1918 dannet Selskabet Gilleleje Strandbakker. Man havde den første store opgave liggende slået op på bordet foran sig. Opgavens betingelser var ganske klare: der skulle snarest skaffes en udbetaling på 30.000 kroner. Man havde de 5000 fra en tidligere indsamling. Resten skulle så hurtigt som muligt hentes ind gennem de tegnede medlemsbidrag. For det første skulle man imidlertid i gang med denne tegning, for det andet kunne man natur-

ligt nok ikke påregne en øjeblikkelig indbetaling af beløbene. Købet af grundene kunne ikke vente til et tidspunkt, man ikke med sikkerhed kunne fastsætte. Der måtte handles straks – ikke pr. konduite, men pr. beslutsomhed. Th. Jacobsen fik derfor straks fra starten lejlighed til at vise sin handledygtighed. De 30.000 blev lagt på bordet. De 25.000 af disse kautionerede styrelsen for i sikker forvisning om, at det arbejde, den sag, man havde taget op, ville rodfæste sig i befolkningen og gøre sin berettigelse evident for enhver. Og de blev ikke svigtet i den tro.

Den 6. april 1918 indtraf det for Selskabet historiske øjeblik, da styrelsens medlemmer sammen med arkitekt Lendorf kunne underskrive købekontrakten. Det var grundstensnedlæggelsen til et bygningsværk, der i årenes løb skulle vokse sig stort, stærkt, smukt og stolt. Denne købekontrakt kan vel i virkeligheden siges at være kernen i Strandbakkeselskabets historie.

»Mellem undertegnede arkitekt C. Lendorf som sælger og foreningen »Gilleleje Strandbakker« ved dens bestyrelse som køber er angående sidstnævntes køb af en del af de førstnævnte tilhørende arealer i Gilleleje »Fyrbakkerne« kaldet, matr. nr. 87 n af Gilleleje by og sogn, Kronborg vestre birk, indgået følgende handel under forbehold af forventet udstyknings-approbation.«

Her følger en nærmere beskrivelse af det overdragne areal, hele skoven med nærmest tilgrænsende areal og de øst herfor liggende strandarealer, opmålt fra »daglig vandstand i Kattegat«. Der skal finde en nøjagtig opmåling sted sammen med udstykningen, og man forbeholder sig, at de i købekontrakten nævnte mål kun er tilnærmelsesvis opgivne.

»På de herved solgte arealer lægges der herved følgende servitutter, der blive at tinglæse og notere som servitutstiftende på ejendommens folio:

1. De herved solgte arealer skal forblive ubebyggede, dog undtages herfra det stykke af skoven, der ligger vest og syd for hulvejen, hvilket stykke køberen skal være berettiget til at udstykke til bebyggelse i større eller mindre parceller.
2. På ingen del af det herved solgte areal må der være fast restauration eller beværtning, sålidt som andre faste forlystelsesetablissemeter.
3. Ad de på det herved solgte areal værende eller senere tilkommende veje og stier skal der være fri og uhindret adgang for alle.«

Arkitekt Lendorf fastslog som en forudsætning for salget, at den del af hans ejendom, som han beholdt, uden bekostning for ham blev frigjort for enhver servitut angående ret for Gilleleje bys beboere til at tage ler og mergel. Det

samme skulle gælde med hensyn til den eventuelle servitutrettighed for Søborg-Gilleleje kommune og dens beboere til adgang til arealet samt borttagelse af tang og grus på og ud for dette. Stien på den sydlige grænse af Fyrbakkerne skulle bibeholdes, men adgangsveje over den grund, som vedblev at tilhøre arkitekten, skulle ikke yderligere etableres.

Købekontrakten er underskrevet den 6. april 1918. Som sælger: C. Lendorf. – Som køber: Bestyrelsen for Gilleleje Strandbakker/Th. Jacobsen, købmand, Gilleleje, David Petersen, tømrermester, Gilleleje, V. Greibe, redaktør, Martin Svendsen, fisker, C. F. Carlsen, skipper.

Selskabets historie, dets virke og formål er nedfældet i dette dokument og begivenhederne nærmest omkring det. Det er et stort arbejde, såvel i fysiske præstationer som idealisme, der blev udført og den dag i dag udføres af disse mennesker, hvis interesse det er at virke til gavn for deres by, dens turister og dens beboere. Således at man i stigende grad har kunnet nyde godt af byens pragtfulde beliggenhed.

Den røde tråd . . .

Skødet på Fyrbakke-grundene blev lyst den 23. juli 1918. Der skulle gå en halv snes år, før man kunne fortsætte køb af arealer. Derefter gik det slag i slag. Bestandig ses formålet i købekontrakter og skøder, deklARATIONER og servitutter. Ejendommen skal stedse benyttes som gratis badestrand for alle og enhver. Arealet skal stedse henligge ubebygget. Ejendommen må aldrig gøres til genstand for salg. Der er noteret forbud mod opførelse af visse virksomheder. I visse tilfælde er der forbud mod virksomheder, der konkurrerer med badehotellet – såsom hotel, restaurant eller pensionat i et vist antal år. Forbud mod handelsvirksomhed, derunder kiosk. Et af skøderne indeholder en bestemmelse om, at der på parcellen ikke må drives nogen »fabrik eller anden virksomhed, der ved røg, støj eller ilde lugt i nogen måde kan være til ulempe for de omliggende ejendomme, ej heller haves svinehold, mødding eller oplag af genstande, der ved ilde lugt eller frastødende udseende kan være til ulempe. På parcellen må ikke drives sanatorium«.

Der eksisterer forbud mod bygning af mere end to etager foruden kælder og kvist, »og må bebyggelse, beplantning eller anden anbringelse ikke ske således, at den i væsentlig grad kan hindre den fri udsigt over vandet. Opstilling af badehus er tilladt«. Der er bestemmelser vedrørende strandbyggelinie. Der er visse forbud mod camping og teltning. Man finder et sted en klausul: »Ejeren må ikke drive, være interesseret i eller udleje til bankvirksomhed.«

Da Selskabet i 1940 erhvervede yderligere en del af Strandbakkerne, lergraven, påtog man sig forpligtelser med hensyn til sandflugtens dæmpning.

Der blev fastslået ret for Gilleleje bys borgere til at tage ler og mergel. Mulig ret noteredes for Søborg-Gilleleje kommune til at tage tang og grus. Visse bestemmelser om tangbjærgning, vej m. m. ifølge gammelt skøde blev erindret.

Skøderne vedrørende Bellevueskoven betinger, at »skoven stedse bevares og til stadighed plejes og vedligeholdes. Nødvendig fornyelse skal ske, uden at helhedsindtrykket som skov forringes. Offentligheden skal stedse have fri adgang til skoven, og der skal opstilles bænke og sørges for disses vedligeholdelse, ligesom der skal gøres alt, for at arealet holdes så smukt som muligt«. Ved eventuelle specielle arrangementer som møder, fester eller lignende er der åbnet mulighed for at tage entré.

Alt i alt kan man af de mangeartede reservationer se de tydelige hensyn, der er taget til turister og badegæster – og samtidig til beboerne af nærliggende faste ejendomme og til de i forvejen eksisterende erhvervsforetagender af forskellig art. Det går som en rød tråd gennem erhvervslivet af de omfattende arealer, at der skal skabes frihed til færden og ophold. Det er hvermands mulighed for adgang til lys og luft og vand, der bæres af disse klausuler, som Selskabet naturligvis frivilligt har påtaget sig – og været interesseret i. Når man på forskellig vis har bundet sig, er det netop formålet, strandens frihed, man uafsladelig har haft for øje. Og bevarelsen af denne frihed! Der har ikke skullet drives forretning med erhvervslivet af de mange arealer. Det har udelukkende været – for at bruge et godt gammelt ord – veldædige formål, man har taget hensyn til og strengt stilet imod opfyldelsen af.

Efter det første store køb, Fyrbakkegrundene, i 1918 skulle man unægtelig bruge mange penge. Vi må jo stadig huske, at man kun havde de 5000 kroner i hus. Købesummen var fastsat til 56.539 kroner, der berigtigedes således, at

»sælgeren kontant har modtaget 30.000 kr., for hvis modtagelse hans underskrift på nærværende købekontrakt tillige tjener som kvittering, medens restkøbesummen 26.539 kr. berigtiges ved, at der af køberen til sælgeren udstedes en panteobligation til rente $4\frac{1}{2}$ % p. a. fra den 14. februar d. å. med 1ste prioritets panteret i samtlige arealer, der herved sælges, og således at obligationen henstår uopsigelig fra sælgerens side, dog ikke fra ejer til ejer, i 5 år regnet fra 11. december 1917 og tidligst kan forlanges udbetalt i 11te december termin 1922 . . . «

Vist var det uimodsagt hæderlige betingelser, men pengene skulle dog skaffes til veje. Henved 55.000 kroner på godt fire år. Man havde i første omgang de tegnede medlemsbidrag at støtte sig til, men var samtidig fuldt på det rene med, at dette i det lange løb ikke nær var tilstrækkeligt. Det var jo end ikke blot dette ene køb, det drejede sig om. Der skulle arbejdes videre frem, nye arealer skulle erhverves, når mulighed bød sig. Og i givet fald helst så omgående, det kunne

gøres. Man måtte nødvendigvis finde frem til mere effektive midler for at skaffe penge i kassen. En kasse, der helst skulle indeholde noget at tage af, når chancen for en udbytterig handel dukkede op.

Vi laver en fest . . .

Hvad skulle man gøre? Igen en gang var det redaktør Greibe, der spillede hovedrollen og havde et svar og en løsning på rede hånd. Vi laver en fest – en årlig fest hver sommer. Og igen en gang var der ikke langt fra tanke til handling. Man gik omgående i lag med at forberede den første fest til afholdelse i sommeren 1919. Man var desværre for langt fremme på året til at kunne nå det i 18.

Gilleleje er som skabt til afholdelse af fest. Alle kulisserne er i orden til at skabe et sådant arrangement, under hvilken form man måtte ønske det. Havn og strand, skov og eng, gade og torv. Alligevel havde man kun en enkelt gang tidligere arrangeret fest i større stil. Sidst i 1890'erne var der i virkeligheden tale om en krise for byen, da havnen sandede mere og mere til. Klimaks nåedes i 1897, da det blev så slemt, at man endog kunne køre med vogne i havnebassinet. For at afhjælpe disse katastrofale tilstande agtede havnelaget at anskaffe sig en muddermaskine. Dette blev gjort for penge, der delvis indkom ved en havnefest, der af københavnernes blev afholdt i 1896. – For øvrigt opnåedes først en virkelig bedring af forholdene, da man fik anlagt den ny store mole.

Arrangementet ved denne havnefest forestodes af komponisten, redaktør Charles Kjerulf, købmand F. N. Hansen og redaktør Carl Behrens. Der var bl. a. vandpantomime, udført af sergenter fra København. Der var aftenunderholdning i hotellets sal, hvor fru Mathilde Lautrup fremsagde Kjerulfs prolog. Hun havde som Mathilde Sødring få år før debuteret på Det kongelige Teater i Esmanns »Den kære familie«. Og som slutning på arrangementet spillede landsbymusikanter op til dans på en stor estrade, der var bygget op lige ved havet. Den lyse, sommerlige måneskinsnat gav Eros lige så meget arbejde, som muddermaskinen fik i havnen.

Det var en succesfyldt fest. Og hvad var vel mere naturligt end igen at få Carl Behrens til at forestå arrangementet, da man lavede strandbakkefest i 1919. Begrebet strandbakkefest – eller bakkefest, som det lidt efter lidt faldt nemmere i munden – var skabt fra starten. Nu var det ikke havne- eller byfest, ikke friluftsbal eller sommermarked. Det var strandbakkefest. Og navnlig lagde Carl Behrens vægt på det festlige i ordets egentligste forstand. Det skulle ikke bare være halløj og kommers. Han ønskede at skabe en *air* om disse fester, placere dem på et kunstnerisk højt niveau. Ideen med aftenunderholdningen fra havnefesten i sin tid blev fulgt op. Nu var imidlertid storbyen rykket nærmere og havde bragt noget af sin atmosfære med sig. Aftenunderholdning blev til *soiré* og

af en karat, der ikke stod tilbage for de københavnske forbilleder. Carl Behrens havde en virtuos fornemmelse, en sikker sans for det æstetisk superbe. Den mest kræsne kritiker kunne uden at genere sig for det overvære disse kunstneriske soireer eller lytte til de prominente talere, som indledede bakkefesten.

Der var stil, man kan næsten sige en vis fornemhed over disse første års bakkefester. En stil, der holdt sig i 15 år, indtil tidens smag og rytme ændredes og bakkefesterne måtte følge med udviklingen og dreje sig mod underholdning, hvor det lettere – lad os bare sige mere poppede spillede hovedrollen. Vi må stadig huske, at pop betyder populær.

Carl Behrens, født i 1867, var alle dage en ivrigt optaget mand, opfyldt af mange planer, fængslende intentioner og fængende ideer. Han kendte alverden flygtigt. Aldrig kunne han gå gennem gaderne uden at møde mennesker, han var på hat med. Han snakkede lidt, fik mange små nyheder om dit og dat og den og den, som kom ham rigeligt til gode i de år, han redigerede notits-rubrikken »Morgen til aften« på Berlingske Tidende. I efteråret 1909 startedes i bladets aften-udgave en ny rubrik, »Litteratur og kunst«, som Behrens kom til at redigere. Han bragte her digte af datidens unge lyrikerkreds. For fleres vedkommende var der i disse spalter tale om debut. Her figurerede navne som Kai Hoffmann, Aage Berntsen, Ahlmann, Axel Juel, Friis Møller, Holstein, Rimestad, Matthison-Hansen, A. W. Holm, Sig. Swane og mange flere. Selv skrev Behrens anmeldelser, korrespondancer m. m., specielt om og i tilknytning til den litterære store Weimar-periode.

Aktivitet og idérigdom prægede hans virksomhed. Han var utrættelig. Vel overlod han ofte ideernes virkeliggørelse til andre – men kun for selv at fare videre frem med nye ideer. Han var i årenes løb medarbejder ved forskellige blade, redigerede selv en hel del tidsskrifter inden for litteratur, teater og kunst og var på samme felter medlem af bestyrelsen i en lang række foreninger. Behrens gik med iver op i Studentersamfunds- og turistforeningsarbejde.

Carl Behrens har, også før Strandbakkeselskabets æra, gjort et stort arbejde for at udbrede kendskabet til Gilleleje og dens omegns tiltrækkende egenskaber. Han var blandt de københavnske turisternes pionerer, var med til at »opdage« byen og skrev altid smukt og propagerende om Sjællands nordkyst. Således bl. a. i den tidligere omtalte velskrevne »Vandringer i Nordsjælland«. Også i hans »Erindringer«, der desværre kun når til 1914, har Gilleleje en smuk plads. Synd, at han ikke inden sin død i 1946 fik afsluttet dette værk. Der ville uden tvivl dèr være skrevet Gilleleje-historie værd at læse.

Soiré dansant . . .

Takket være sin vide bekendtskabskreds i kunstneres og pressefolks verden

BAKKEFEST

Søndag den 17. August 1919

til Fordel for

Gilleleje Strandbakker

Kl. 9. Smukke unge Damer begynder Blomstersalget.

Kl. 4. **KONCERT** paa Badehotellet, Professor **Willy Burmester**
Reserverede Pladser 4,00 — øvrige Pladser 2,00 — Balkon 1,50 Ø.

Kl. 5. Musik paa Hotellet og Kroen

Kl. 7. **Soirée** paa Badehotellet

Prolog af Anders W. Holm. Skuespiller P. Fjelstrup. Kgl. Operasangerinde, Fru Leth-Rasmussen.
Dans af unge Damer fra den kgl. Ballet. Sangerinden, Fru Ely Kierulf. Billetter a 3, 2 og 1 Kr.

Kl. 7½ Soirée paa Kroen, Samme Program Billetter a 2 og 1 Kr.

Kl. 9 **BAL** paa Hotellet a Kr. 1,50 3 Musikkorps vil skiftevis
paa Kroen a Kr. 1,00 underholde Gæsterne

Salg af Sang til Gillelejes Pris af Anders W. Holm.
Prospektkort med Vers. Strandbakke-Blomster.

Kl. II Stort **Festfyrværkeri**

Selskabet „Gilleleje Strandbakker“

havde Carl Behrens let ved at få sine krav til programmernes lødighed opfyldt, da han den 17. august 1919 gjorde scenen klar til den første soiré på badhotellet, indledningen til 15 års kunstneriske oplevelser. Han var i stand til at formå samtidens kendte kunstnere til at medvirke, og der var virkelig feststemning, når publikum – lokale borgere, landligere og for lejligheden tilrejsende – mødte op i badhotellets sal søndag aften for at følge kunstnerne på hovedstadens nordligste scene. Og hvilke kendte navne kunne man ikke opleve! Lad os i flæng nævne fra sangens verden kgl. kammersanger Peter Cornelius, kgl. kammer-sangerinde Ida Møller, operasangerinde Ellen Laub, operasangerinde Villie Hagbo-Petersen, kgl. kammersanger Niels Hansen, sangerinderne Helga Weeke og Gerda Goll, den norske operasanger J. Rynning og operasangerinde Inge Thorsen. Blandt skuespillere så man Rasmus Christiansen, Karin Nellesen, Nicolai Brechling, Ellen og Svend Aggerholm, Agnes Rehni og Robert Storm Petersen, der jo er kendt både som tegner, forfatter og skuespiller. Af tone-kunstnere: koncertmester Johs. Ewald, pianisten Ernst Wulffsberg, violinisten Rich. Unterschlag, pianistinden Gudrun Seligmann, violinisten Erling Bloch, pianisten Holger Lund-Christiansen og den berømte tyske violinist, professor Willy Burmester, der i flere somre boede i Gilleleje. Terpsichore var blandt andre repræsenteret ved danserinden Gerda Gulda. Det skrevne ord bød sig frem med forfattere som Anders W. Holm, Erik Juel, Ingeborg Maria Sick, Louis Levy og Jørgen Vibe. Der kunne nævnes endnu mange flere. Det var en imponerende række af navne repræsenterende dansk kunst og kultur.

Endnu ét navn skal særlig hæves frem i dagens lys, sangerinden fru Ely Fischer Kjerulf. Hun var fra første færd med i alle årenes soireer. I nutidens underholdnings-terminologi ville vi vel have kaldt hende soiré-værtinde. Hun viste en strålende trofasthed mod disse arrangementer og var det årlige programs så faste holdepunkt, at denne specielle del af hendes kunstneriske arbejde burde tages med i hendes biografi.

Ely Fischer havde taget undervisning hos en række kendte sangpædagoger. Hun debuterede kort efter den første verdenskrigs udbrud hos Anna Norrie i »Edderkoppen«, hvor hun bl. a. optrådte sammen med Storm P. Ely Fischer, ung, elegant og charmerende, var »Edderkoppen«s yngste kunstnerinde og var derfor både første og sidste nummer på programmet. Hun måtte følgelig være til stede fra kl. 22 til kl. 1. En kontorplads måtte hun passe fra kl. 9 til 16. Bagefter gav hun undervisning i calisthenics, en engelsk form for kvindegymnastik, en slags plastisk dans, der dengang var meget yndet. Der var nok at tage vare på, når man ikke udelukkende kunne leve af kunsten. I 1922 var hun den første sangerinde i dansk radio. Siden fulgte mange selvstændige koncerter rundt om i Skandinavien. Hun er selv skandinav, født i Norge, moderen og mormoderen norske, farmoderen svensk. Faderen var maleren Paul Fischer. Ely Fischer Kjerulf

elsker Schubert og bryder sig ikke om jazz og pop, fordi »denne primitive form for musik og sang har reduceret begrebet musik«. Lad os endelig ikke komme ind på vor tids pigtrådslarm! Selv om hun engang gerne ville være gået operettevejen, var det den fortællende vise, der blev hendes virkelige felt; men også romance-genren behersker hun. Ely Fischer Kjerulf var skabt til kabaretkunsten, sådan som hun kunne både synge og danse. Musikalsk smag og kultur og et smittende temperament skaffede hende i årenes løb et stort og trofast publikum. I en årrække var fru en formand for Zonta-klubben.

Også efter at tæppet var faldet for den sidste Behrens-soiré, bevarede fru Ely Fischer Kjerulf sin tilknytning til Gilleleje. På Nordre Strandvej byggedes efter tegning af arkitekt Holger Jacobsen, »Stærekassen«s konstruktør, hendes sommerhus »Svalereden«, den velkendte blegrøde længe med den høje, sorte skorsten – langt mere yndefuld end kassen i Tordenskjoldsgade.

Nye tider, nye skikke . . .

Der er ingen tvivl om, at disse mange års soireer var hovedårsagen til, at bakkefesternes ry grundfæstedes og bredte sig helt til hovedstaden. Det var årlige begivenheder, som man så hen til med forventning – som der stod glans om.

Men tiderne ændrede sig, som de bestandig gør. Den moderne ungdom fandt efterhånden denne form for underholdning for højtidelig, ja for kedelig. Man ville mere sig mere løssluppet. Man ville ikke høre på opera, klassisk musik og oplæsning i flere timer, før man kunne få lejlighed til at muntre sig på dansegulvet. Efterhånden svigtede publikum så voldsomt, at disse soireer gav under-skud.

I 1932 dukkede de første modstandere af soireerne op. Røsterne forstummede imidlertid igen, og der blev dette og det følgende år arrangeret soiré på vanlig vis. Men i 1934 var det slut. En lovlig abrupt afslutning, vel præget af for megen usmidighed parterne imellem. Flere af festkomiteens medlemmer kritiserede kraftigt de alt for tunge og langvarige soireer og ønskede noget underholdningsmæssigt væsentligt lettere. Carl Behrens blev vred og forlod bakkefesterne. I et dagbladsinterview gav han udtryk for megen bitterhed og følte det som en udfordrende faren frem mod det store sommerlige befolkningselement, der går under betegnelsen »københavnere«. Han dannede omgående, som vanlig impulsiv og idéføddende, Landliggerforeningen i Gilleleje. Denne skulle påtage sig nye, uafhængige arrangementer af samme lødighed som hidtil – men med andre arrangører, da Behrens selv »havde meget andet at tænke på«. Han fremhævede, at disse stilfulde soireer havde løftet bakkefesten op i et højere plan, så det ikke blev gøgl alt sammen. Han fandt, at det var en smuk fjer i hatten. Nu tog han

sig det nær som en personlig kritik og besluttede derfor at trække sig helt tilbage fra bakkefesterne.

Alt dette kan lyde grumme voldsomt, men under en nøgtern betragtning var der jo også en fornuftig forklaring, og sindene mildnedes da også efterhånden. Det går for det meste voldsomt til, når nyt og gammelt tørner sammen. Det er såre let at dømme parterne imellem – navnlig nu år efter. Behrens havde så indlysende ret i sin mening om soireernes lødighed og høje kunstneriske plan, og at det var dem, der havde bragt bakkefesternes anseelse vidt omkring. På absolut intet punkt skal der rokkes ved hans store indsats og æren for den. Men smag og interesser ændrer sig. Et nyt publikum, en ny, krævende ungdom gjorde sig gældende. Det må man, hvor svært det end kan være, bøje sig for. Man kvier sig måske ved det, fordi man ikke synes om sådan smagsændring, men man kan ikke stampe imod. Ungdommen fra dengang har da også strittet imod endnu senere tiders industrialisering og erhvervsmæssig udbytning af forlystelseslivet. Der sker immervæk en udvikling – positiv eller negativ, god eller mindre god. Og vist kan det gøre ondt i én, hvis man i sit hjerte føler, at udviklingen skrider den gale vej. Så snart det drejer sig om penge, må man gå på akkord. Og i 1934 var situationen altså således – da det var Strandbakkeselskabets indtægter, det gjaldt – at man måtte gøre stillingen op. Man måtte simpelthen gøre sig klart, at man var nødt til at drive forretning i den ene ende for vedblivende at kunne udøve velgørenhed i den anden ende. Arrangørerne måtte slække på kravet om lødighed og anseelse – ganske simpelt fordi publikum ikke længere selv stillede disse krav.

Men ihvorvel Carl Behrens lige så fuldt som sine modstandere havde retten på sin side – det ændrede og *kunne* ikke ændre resultatet: en stor, en stolt epoke i Strandbakkeselskabets historie var uigenkaldeligt forbi.

Folkeligt og fornøjeligt . . .

Der har naturligvis lige fra starten af bakkefesterne været anden underholdning end soireerne, omend af væsentlig beskednere former, end vi kender det fra vore dages fester. Indtil 1934 holdt man kun én-dages-fester – om søndagen. Fra dette år gik man over til 2-dages-bakkefest, sådan som vi kender det i dag: lørdag og søndag. Allerede i 1932 var der røster, som slog til lyd for, at man holdt bakkefest i to dage. Der var god stemning for ideen, men pudsigt nok kunne man ikke blive enig om, på hvilke af ugens dage festen skulle lægges. Søndag var der ingen tvivl om, men nogle mente, at man absolut burde foretrække søndag-mandag for lørdag-søndag. Af hensyn til byens forretningsliv! Den egentlige begrundelse herfor har nok været lidt vanskelig at formulere, men har vel i nogen grad beroet på en fornemmelse. Og så må man erindre de dengang sene lørdags-lukketider. Klokkerne 20–21 ligger jo noget fjernt fra vore

dages weekend-begreber. Man havde i alle tilfælde noget at overveje – og udsatte den endelige stillingtagen til spørgsmålet 2-dages-fest. Et spørgsmål, der vitterlig – hvad tydeligt viste sig senere hen – var af ikke ringe betydning for indtjeningen ved festerne. Og fra 1934 blev lørdag-søndagene en realitet – samme år som soireernes ophør.

Trængsel på fjerne tiders festplads

Bakkefesten havde dengang som nu et dobbeltsidigt formål. Den skulle indtjene de penge, der var nødvendige for Strandbakkelseselskabets store planer. Det var ikke blot en bestemt sum, der skulle nås. Det var ikke »bare« de 50–55.000 kroner, der var nødvendige for at indfri forpligtelserne i forbindelse med købet af Fyrbakkerne i 1918. Nej, det gjaldt om at få størst muligt overskud . . . hvert år! Dette var selvsagt det primære formål, men samtidig skulle man skabe en virkelig underholdende fest for at tiltrække folk – for det publikum, der skulle give overskuddet ved at betale for fornøjelserne. Bakkefesten skulle gøres til årets begivenhed i det nordsjællandske sommerland. Som en lille pige, der nu er en voksen dame, engang sagde: »Der er fire højtider om året: julen, påsken, pinsen og bakkefesten.«

Fra 1919 til 1933 blev festerne holdt på pladsen mellem badehotellet og kroen, de næste fire år på stranden, derefter en længere årrække bag kroen og endelig siden 1951 på Mølleloddan, Strandbakkeselskabets egen grund.

De oprindelige bakkefester var unægtelig meget primitive i forhold til nutidens omfattende forlystelses-arrangementer. Der var blot opstillet nogle enkelte boder, således bl. a. et skydetelt og en tombola. Allerede fra de første år havde man lotteri med udmærkede gevinster. Disse har været af mangfoldig art og også ind imellem været præget af tidens aktualitet. Under krigen nåede man f. eks. i 1942 et helt eventyrligt rekordsalg – fordi der blandt gevinsterne var så eftertragtede varer som to cykler, *heluldne* ting, *tørv* og koks!

Som årene gik, blev arrangementerne mere og mere omfattende. Mangeartede har de forlystelser været, som man gennem årene har præsenteret for publikum. Mottoet har altid været: at gavne og fornøje. Gavne Strandbakkeselskabet ved at skaffe det penge til køb af strandgrunde. Fornøje publikum af alle aldersklasser, så de får morskab for pengene. Selskabets styrelse og de mange medhjælpere får ingen kontant løn for det store arbejde, de yder i festernes tilrettelæggelse.

Også damerne . . .

Omend arrangementerne er adskilligt mere omfattende i dag, så var forberedelserne til den første bakkefest, der blev afholdt, måske nok så krævende og lagde rigeligt beslag på de medvirkendes arbejdsindsats. Det var jo noget nyt, man skulle kaste sig ud i. Men de, der hjalp med, gik op i arbejdet med liv og sjæl. En af byens agtværdige borgere beretter, hvordan han og andre knægte, der var bydrengene hos de i bakkefesten implicerede, i ugen op til festen havde det forfærdeligste besvær med at få udbetalt deres dagløn. Beständig blev de afvist med: »Chefen laver bakkefest –«. Hans egen forretning måtte i disse hektiske dage vige til fordel for bakkesagen. Og det var selvfølgelig galt nok for knægtene, der jo netop havde hårdt brug for at spare penge, til de selv skulle til fest.

Der har været lagt en vældig idérigdom for dagen, når det har drejet sig om at finde nye måder at more på. Visse ting bibeholdes traditionsmæssigt fra år til år. Hvem ville vel vove at nedlægge skydeteltet? Eller tombolaen? Børn skal kunne købe balloner, ispinde og pølser. Farmand skal have læsket ganen, og mor vil have sine friskbagte Gilleleje-æbleskiver. Hvem ville drømme om at se bort fra Damernes Bod, der år for år har fået stadig voldsommere succes? Dette strålende resultat af en vinters arbejde i flittige damehænder! Denne bod, der hvert år bliver stormet som et stormagasin på den første udsalgsdag. Det er jo ikke alene byens mænd, der arbejder i bakkesagens tjeneste. Kvindernes indsats har i tidens løb vokset sig stor og betydende. I sandhed: der står kvinder bagved

alt! Som Bøjgen siger i Ibsens »Peer Gynt«: »Han var for stærk. Der stod kvinder bag ham –.« Også bakkesagens styrke understreges af kvindernes medvirken – direkte i deres deltagelse i arbejdet og indirekte ved at støtte og opildne deres mænds interesse for foretagendet.

Ting, som stamgæster kan nikke genkendende til, må man bestandig have på programmet. Og samtidig må man finde på nyt. Hele festen skal sammensættes som én stor, ny forestilling hvert år. Det er et krævende arbejde en vinter og et forår igennem, der i en sommer-weekend skal bjærge lønnen i hus.

Optog har deres tradition i bakkefesternes historie. Blandt mange smukke og festlige optog vil vi med et smil erindre »Nationernes optog«, blomstervognstog, fiskeroptog, »Børnenes tog«, bondebryllup, Nordsjællands folkeovertro, gudeoptog, »Eventyret på havbunden«, Kong Volmer og Tovelil, »Østerlandsk optog«, H. C. Andersen, badedragter og biler gennem tiderne, Aladdins hule, høstoptog – eksempler nævnt i flæng. Bestandig har der ligget en bestemt idé til grund for årets optog, den er nøje blevet udformet og iscenesat. Mange personer har medvirket og er gået op i forberedelserne og udførelsen med fynd og klem.

Der har været opvisninger af vidt forskellig art: dykkeropvisning, ridning, gymnastik, flyveopvisning, fodboldkampe, moderne dans og folkedanse, vandski-stævner og kajakroning i havnen, en motorklub har demonstreret bilkørsel og et redningskorps har givet sluknings-opvisning. Der har været brydning og bokning, bl. a. med den gamle europamester Knud Larsen og de næsten lokale brødre Viggo og Kaj Frederiksen, vi har set surfriding og ballonopstigning og fået vand-automobil demonstreret i havnen.

Man har sågar engang fået demonstreret noget så sensationelt som en arbejdende vaskemaskine. Bestandig har man stræbt efter at følge med tiden og være med på de aktuelle noder. – Der har været vist Ferguson-tog, man har set abeteater og været i øgletelt. Oven i købet har man selv været på jagt efter uhyrer og fanget en kæmpe-søslange i Kattegat. Den blev ført forsigtigt, men sikkert i havn, og der foranstaltedes gættekonkurrence om dens længde. Havhest og vikingebåd er bragt til kaj. Og for at blive ved vandet husker man endnu fyrskibs-besøgene på Gilleleje Flak fyrskib, der under krigen blev afløst af Kattegat Syd.

I biografen har man kunnet overvære »komiske biografstykker« og børneforestillinger. For børnene har der også været været specielt børnedyrskue. Man har arrangeret stafetløb Hornbæk–Gilleleje. I samarbejde med et dagblad har man arrangeret scooter-stævne med 130 scooter-piger, der sluttede med en kåring af »Miss Scooter«. Dette misseri har ellers aldrig været særlig dyrket ved festerne. Da man ved en bakkefest nogle år tilbage ville forsøge at kåre en »Miss Badepige«, måtte man *udnævne* én i stedet for. De unge piger her på

bjerget har vel følt sig hævet over sådant, selv om det ikke engang ligger ti år år tilbage i tiden. Kompliment til pigerne!

Damen med de vridbare skuldre . . .

Pigecharme har vi skam ellers ikke manglet ved bakkefesternes programmer. Vi har haft parader af mange af de populære pigegarder såsom Helsingør,

Der opkræves bropenge –

Odense, Vedbæk. Også drengene har fået lov at blæse os et stykke, f. eks. Prins Jørgens Garde og The Boys Brigade fra Glasgow, skotter i skorter. Vi har lyttet til musik af diverse by-, militær- og hjemmeværnsorkestre, etatsorkestre, medlemmer af livgardens musikkorps og mange andre. Selvfølgelig har vi haft sigøjnermusik og gårdsangere. Gilleleje Strygeorkester og Gilleleje Sangforening – de svandt, de skønne tider! Lad os heller ikke glemme positivspiller Lars Peter Jensen!

Der har været solistoptræden med kendte navne inden for den lettere underholdning, vi har været i sangerindetelt og til tåspidsdans. Vi har oplevet »Miss Convally, damen med de vridbare skuldre, damen med stålmusklerne og 100 saltomortaler i reck«. Hvor finder man sådan pige i dag?

Siden 1960 har der været årlige »plæneforestillinger« på Møllelodden med optræden af kendte kunstnere – skuespillere, sangere og vokalgrupper. Den lettere genre, som man vil have det, når man er til bakkefest i dag. Artister har optrådt – luftnumre i svimlende højder, kanonkonger med gysende raketfart, tryllekunstnere med behændige fingre og tankeoverførende hjerner.

Der har vandret fakkeltog fra molen – denne gang et hyldest- og ikke et protesttog. Der har været opkrævning af bropenge for biler, der skulle passere kanalbroen. Det var sjovt og en vældig succes. Det var før vore dages kompakte biltrafik, men et opfindsomt indslag i festarrangementerne.

Engang var et stort nummer sat på programmet: »Hestevæddeløb for damer«. Krokarlen ville ikke svigte den omhu og grundighed, der altid lægges for dagen, når noget – som her endda af særlig karakter – forberedes. Også hestene skulle der sørges godt for, hvorfor han drog omsorg for at lægge ordentligt med foder og savsmuld ud i staldene. – Da foretagendet skulle løbe af stabelen, viste det sig, at hestene var små legetøjsdyr, der med lange snore via vindsler skulle trækkes i mål!

Bakkefesternes kavalkade af glade minder synes uendelig – en livlig billedbog af erindringer, en ubrudt perlerad af muntre oplevelser – både for arrangører og publikum – som vi hygger og morer os ved at tænke tilbage på og genopfriske i snak om tiden, der gik – og i glad forventning om nye, sjove fester. God omtale mand og mand imellem er jo ikke den ringeste propaganda for et arbejde som Strandbakkeselskabets.

Desforuden må man dog også selv aktivt reklamere for sin virksomhed. Annoncer i dagspressen og plakater på telefonpæle, i forretninger, ved offentlige bygninger osv. er en enkel og ligetil form. Opfindsomheden slår imidlertid også på reklameområdet gnister, som da man et år inviterede 25 drenge fra København på ferie i Gilleleje og afhentede dem i et specielt indrettet ferietog, som i den anledning blev sendt til København, hvor der var modtagelse på rådhuset. Det var vel reklame! Eller da man et andet år forud for bakkefesten stod i spidsen for arrangementet af en »græsenke-fest« på badehotellet. Festen kom i glimt med i en serie-udsendelse i radioens sommer-underholdningsprogram. Man kårede »hjertergræsenke« og scorede jubelsucces.

For at understrege det alvorlige formål, der lå bag morskaben, indledede man i mange år på lidt mere højtidelig vis med en strandbakke-tale af en prominent person, fortrinsvis en politiker. Disse taler sluttede i 1958 med daværende

finansminister Viggo Kampmann. Han gjorde det så elegant, at man glemte, at det var alle skatteyderes fjende nr. 1.

Til bakkefesterne solgte man en årrække i 20'erne og 30'erne et lille blad, »Strandbakke-Trolden«, der kaldte sig »upolitisk, uhistorisk, uafhængigt og ubestikkeligt (et enkelt år ved hjælp af sætternissen ubeskikkeligt!) organ for strandbakkefesten i Gilleleje«. Det indeholdt dels festens program og nogle spalter annoncer, dels enkelte seriøse artikler, men var dog mest præget af en munter tone med vittige notitser af udpræget lokal karakter. Endvidere havde Gillelejes »husdigter« C. B. Rohde her en tumleplads for sine morsomme og lyriske rimerier. Man har senere hen et par gange prøvet at genoplive dette lille blad, men uden særlig succes. Man må erkende, at også denne form er tiden løbet fra. For publikum uden tilstrækkeligt lokalkendskab har det ingen som helst interesse.

Overskud . . .

Kun to gange i dette århundrede har man måttet opgive at lave bakkefest, og det skyldtes udelukkende ydre årsager. Der skulle krig og besættelse til. Første gang var i 1940, sommeren da Danmark få måneder forinden gennem den tyske besættelse blev direkte berørt af krigen. Anden gang var i 1944, krigens mest afgørende sommer, hvor den endelige vending skete, og hvor situationen herhjemme skærpedes mere og mere, hvor alt var mere usikkert end nogen sinde.

Bakkefesterne er det faste grundlag, hvorfra Strandbakeselskabets virke kan foregå. Uden festerne er der ingen økonomisk basis for at fungere. Der lægges mange menneskers og mange timers arbejde i forberedelsen af disse fester. Møder afholdes af den samlede festkomité og af en lang række specialudvalg, der hver for sig varetager sit afgrænsede område, hvorefter det alt sammen koordineres til en helhed. Derfor er festkomiteen i langt højere grad en *arbejds*komité, der skal få alting til at fungere kvikt og sikkert både i weekenden, hvor festen afholdes, og i forberedelser til og oprydning efter festen.

Hvis man havde stenograferet hvert talt ord fra komité-møderne gennem så mange år, ville man kunne udarbejde en gedigen håndbog i »Ideers opståen og udformning«. Mande ideer er kun flygtigt bragt på bane, har svævet rundt og er dunstet bort. Andre er skitseret, drøftet, endevendt – og forkastet eller henlagt. Og de mange, der er realiseret, har vi glædet os over til festerne, samtidig med at ideerne er vekslet til klingende mønt: et overskud på ca. 3000 kroner i 1919 – og i det hidtidige rekordår 1967 ca. 60.000 kroner. Selv prisniveauets og pengeværdiens ændringer taget i betragtning er der en vældig vækst at konstatere. Dertil må man tænke på, at også udgifterne i forbindelse med

bakkefesterne er blevet større i tidens løb. Det kræver en væsentlig større samlet omsætning i dag end for 50 år siden at få det samme overskud. Til dans og underholdning kræver man i dag populære orkestre af kvalitet. Disse er

Medlemmer af styrelse og festkomité 1922 – I forreste række fra venstre: manufakturhandler H. H. Henriksen, redaktør Carl Behrens, boghandler E. Jespersen, købmand Th. Jacobsen, fabrikant E. K. Rasmussen, købmand Laur. Petersen og hotelejer Chr. Hansen. I midten: gymnastiklærer A. G. Jensen, gartner J. Møller, blikkenslager Alf. Svendsen, fisker Martin Svendsen, slagter Charles Hansen og installatør Egon Jørgensen. Bagest: toldkontrollør Julius Jensen, cand. mag. Otto Jensen, vognmand Albert Andersen, mejeriejer Anders Kjellerup (med plakaten), fisker Chr. Christiansen, bager Nygaard Madsen og købmand C. Nees.

efterspurgte – og dyre. Man kan ikke længere glæde sig over et tilbud som det, man i 1926 modtog fra musiker Olsen, Esrum: 6 mand fra klokken 3 eftermiddag til klokken 1 nat – 194 kroner! . . . Så havde man endda dristighed nok til at spørge, om man ikke for samme pris kunne få en time ekstra! – Så vidt kunne dog Olsen ikke strække sig. Man måtte lade hatten gå rundt for at opnå ekstratimen.

Mange af festmedarbejderne har gjort solid gavn i en årrække. Nødvendigvis

har nye og yngre kræfter fra tid til anden måttet træde til som afløsning – men det er altid lykkedes at finde folk, der med opofrelse og trofasthed har givet sig arbejdet i vold. Adskillige møder holdes i festkomité og underkomiteer året igennem med en kraftig intensivering i de sidste hektiske måneder før bakkefesten. Den enkelte føler det ikke som en pligt, der tynger – det er et hverv, han frivilligt har påtaget sig og med iver går ind for i al sin fritid. Sit personlige erhverv skal man naturligvis først og fremmest røgte. Desuden kan andre pligter i en given situation spille ind og veje tungere til. Som da man for nogle og tredive år siden i mødeprotokollen måtte notere: »Mødet hævet på grund af brand i Bregnerød.«

Pas på hønsene . . .

Da bakkefesterne er fundamentet, hvorpå Strandbakkelseselskabets hele indsats er bygget op, siger det sig selv, at det også er festerne, der er den væsentlige arbejdsbyrde for Selskabets styrelse året rundt. Dertil kommer naturligvis en mængde andre sager, der skal varetages og tages stilling til. Eventuelle køb af nye grunde, hvis der dukker muligheder op. Vedligeholdelse og renholdelse af dem, man har. Opstilling af og tilsyn med bænke, hegn, stier, badebroer, affaldskurve, redningsposter m. m. m. Man foretager en årlig »markvandring«, hvor man inspicerer samtlige arealer. Planter, græs, træer – alt bliver besigtiget. At man ikke går let hen over dette eftersyn, viser en skrivelse i 1926 til opsynsmanden, der »må passe bedre på, at ikke høns og gæs går i skoven og beskadiger planter og græs«.

Der kan i forhold til de offentlige myndigheder være sager, som styrelsen må behandle. Over for privatpersoner kan der blive tale om at få klarlagt visse dunkelheder i en servitutbestemmelse, en deklaration eller lignende. Det må i denne forbindelse erkendes, at Strandbakkelseselskabet aldrig har begået nogen overtrædelse af andres rettigheder. Ethvert tvivlsspørgsmål er blevet besvaret, uden at der retsligt eller moralsk har været noget at sige Selskabet på. – Styrelsen skal overholde Selskabets forpligtelser med hensyn til vedligeholdelse af veje og til kystsikring. – Blot for at nævne de hyppigst tilbagevendende arbejds-emner.

Endelig skal styrelsen en gang hvert forår over for generalforsamlingen i beretning og regnskab redegøre for årets arbejde. Større storme har sjældent rejst sig på generalforsamlingerne – orkaner aldrig. At man en enkelt gang for længe, længe siden måtte indstille en generalforsamling på et tidspunkt, da der var en ret heftig debat i gang om lejrplads og landligger-etik, skyldtes ikke

diskussionens hede, men – ja, lad os læse det officielle referat i en avis, som heller ikke eksisterer mere:

»Sognerådsformand J.: – Er J. medlem af Selskabet, og var han medlem, da spørgsmålet blev rejst?

Trafikassistent J. forlod på dette tidspunkt mødet, da han havde tjeneste på stationen. Dette foranledigede sognerådsformand J. til at udtale, at det var en lumpen handling af J. at rejse et sådant spørgsmål og så ikke sørge for at have tid til rådighed, når dette skulle behandles for det rette forum. Trafikassistent J. udtalte heroverfor, at sin tjeneste skulle han passe, men han ville komme til stede igen.

Man vedtog derfor at indstille generalforsamlingen, til hr. J. kom tilbage, hvorefter man ved dennes tilbagekomst fortsatte.«

Der er jo nok dem, der allerede dengang har set på de herrer J. og J. med et smil i øjekrogen! For øvrigt endte det fredeligt.

Selv besættelsestiden med dens restriktioner af forskellig art som f. eks. udgangsforbud har ikke kunnet hindre, at generalforsamlingerne er blevet afholdt til de indvarslede tidspunkter. Kun en enkelt gang, 1952, har man måttet udsætte en allerede fastlagt generalforsamling. Årsagen var et tilfælde af mund- og klov-syge i byen. Der blev beordret lokalafspærring for hele Gilleleje by, og sammenkomster af enhver art var dermed forbudt.

Strandbakkeselskabet har også på mere specifikke områder øvet en indsats. Således stillede man i en række år, 1958–64, efter bakkefesten Mølleodden til rådighed for københavnernes ferieophold, formidlet af et københavnsk dagblad. Det første år stillede Selskabet telte til disposition, men da styrelsen var af den opfattelse, at de led for stor overlast, stillede bladet de følgende år selv med telte. Selskabet afbrød aldrig samarbejdet og var indstillet på at fortsætte for børnenes skyld, men fra 1965 hørte man simpelt hen intet fra københavneravisen.

Ærbødigst, en klit . . .

Et spøg, et andet alvor, sagde Grundtvig. Det kan passende anvendes på et andet, ikke helt ordinært foretagende, Strandbakkeselskabet realiserede.

Viceskoleinspektør Østrup, som gennem mange år var de københavnske skolebørns utrættelige ferieorganisator, holdt selv ferie i Gilleleje. Han udkastede i sommeren 1942 en vældig plan om at forsyne stranden med kunstige klitter. Ideen vakte megen moro, og ingen tog den tilsyneladende alvorlig. Ærbødigst,

Viggo Barfoed, behandlede også tanken på spøgefuld vis i et af sine morsomme digte:

Den lille Østrup
er sat i pleje
hos gode mennesker
i Gilleleje.
Han trængte svært til
at komme på landet
og fik en ferieplads
ved vandet.

Han har det som alle
raske drenge.
Det varer nemlig
ikke ret længe,
før på mærkværdige
ting de hitter.
Nu har han fundet
på kunstige klitter.

Han begynder at lave
helt om på stranden.
Og af forskrækkelse
rynkes panden
på mangel adstadig
gillelejer:
Hvad er nu det
for utuskestreger?

Men sådan er de
københavnere.
Og skidt, det varer
jo ikke så længe.
Snart sendes Østrup
jo hjem fra landet,
og så løber planerne
ud i sandet.

Men planerne løb skam ikke ud. De blev bygget op i sandet. På et styrelsesmøde i Strandbakkeseelskabet blev det den 17. oktober samme år vedtaget »at søge dannet et par klitter med beplantning af marehalm oven for brinken nede ved stranden. Og endvidere en spredt beplantning af dværgfyr på den øverste del af sletten«. Den 29. oktober inspicerede man grunden og bestemte, at beplantningen kun måtte være spredt, ikke blive til hel bevoksning og kun findes ved den nordligste del af plateauet. »Hele klitten, kun til brinken, er ca. 140 meter bred i syd, men ca. 150 meter i nord; og ca. 110 meter dyb i øst, men ca. 60 meter i vest.« Endelig i formandsberetningen på generalforsamlingen den 16. april 1943: »Der er forsøgsvis lavet en kunstig klit og foretaget beplantning på grunden ved hotellet.«

Skal vi resumere denne historie, må det blive omtrent sådan: en ganske sjov og original idé – modtaget som en spøg – ført ud i livet – og faktisk ikke siden skænket nogen synderlig opmærksomhed. – Sådant kan hændes.

Tre epoker . . .

Som vi tidligere har været inde på, kan Strandbakkeseelskabets udvikling stort set opdeles i epoker. Dog skal man selvfølgelig ikke dermed forestille sig skarpt afgrænsede perioder. Der er slet ikke rejst mure eller sket ligefremme revolutioner. Men en ganske umiddelbar og naturlig opdeling kan man foretage således: Første epoke går fra starten i 1918 til den sidste af de Behrens'ske soireer i 1933. I disse år lå hovedvægten mere eller (i de allerseneste år) mindre på disse soireer og deres æstetiske værdi. Anden epoke strækker sig fra 1934

til 1950. Nu lagde man særlig vægt på det folkelige og fornøjelige. Man erkendte, hvad det var, der kunne skæppe i kassen. Man tog ad notam, at man ikke selv kunne bestemme, hvad folk ville more sig ved – det var ikke festarrangørerne, der skulle bestemme, hvad publikum skulle have serveret, men publikum selv, der havde krav, som skulle opfyldes. Tredje epoke indledtes, da man i 1951 flyttede bakkefesterne til egen grund, Møllelodden. I denne den nyeste tid er så sket det, at nogle enkelte har ment, at forlystelserne efterhånden er ved at blive lovlig mekaniserede. At man selv har for lidt andel i arrangementet og overlader for meget til fremmede tivoliselskaber. »Det er snart sådan, at Bakkeselskabet nærmest kun er gæst . . . « Ved den overhåndtagende mekanisering går for meget af det oprindelige og folkelige tabt. Den oprindelige stemning, hyggen, familiariteten forsvinder. Man hører stemmer mane imod disse nymodens foreteelser. Hvorfor skal fiolen fortrænges af skingrende elektriske guitarer?

Jamen, alle tivoli-, markeds- og andre forlystelses-foretagender må i dag bøje sig for enarmede banditter, rouletter, radiobiler og hvad ellers kan tænkes af mekanik eller automatik. Og tro mig, ændringen i folks indstilling i disse år er i virkeligheden næppe så voldsom som den i 1934, da soireerne blev lagt på hylden. Endelig må det indrømmes, omend med et suk, at det *er* forretning. Man må stræbe efter på enhver tænkelig måde at få det størst mulige overskud. Samtidig med at man som sagt er tvunget til at følge nutidens krav med hensyn til fornøjelser. Kan man tredoble overskuddet ved hjælp af go-go-piger, kan man så forsvare at undlade det?

Foreløbig kan vi altså så nogenlunde klart afgrænse Strandbakkeselskabets udvikling i disse tre epoker. Måske indledes just i disse år en fjerde epoke. Meget kunne tyde på det. Om et par år eller fem kan det nok fastslås – og tidsfæstes – med sikkerhed.

Arbejdet skal fortsættes . . .

Epoken fra Selskabets start blev så afgjort præget af dets første formand, købmand Th. Jacobsen. Han var med til at *skabe* Selskabet og satte sit kraftige præg på det i de første vanskelige år, indtil der var dannet fodfæste for dets fortsatte beståen. Han var en personlighed, som man respekterede og kunne samles om. Strandbakkeselskabets mål stod klart for hans blik, og han vidste at finde den direkte vej. Th. Jacobsen var en handledygtig mand. Han kunne have en lidt barsk måde at udtrykke sig på. Han havde vilje – og evne til at gennemføre denne vilje. Det kom ofte bakkesagen til gode. Han virkede opildnende på sine medarbejdere, så de af hjertens lyst gik ind for sagen. Og inderst i Th. Jacobsen beroede en dyb veneration for Strandbakkeselskabet, for dets opgaver og mål. Hjertet var hver stund med i arbejdet. På intet tidspunkt var han

bange for personlig at tage en risiko. Da de første strandgrunde skulle købes, gik han i spidsen for kautioneringen. Ved en senere lejlighed var et areal udbudt til salg ved auktion. Th. Jacobsen mødte op og påtog sig personligt ansvar for købesummens betaling.

Th. Jacobsen var en høvding, der dannede mønster for såvel den tid, han sad som Selskabets formand, som senere for styrelsens arbejde i årene fremover. Hvor ofte har man ikke sidenhen talt om at »arbejde i Th. Jacobsens ånd«. Hans dygtighed og handledygtighed – to egenskaber, der langt fra altid følges ad – formede Selskabet i starten og afstak dets retningslinier ud over hans død i 1935. Man kan spørge: Hvorfor har de offentlige myndigheder aldrig givet en af kommunens veje hans navn? Der har i ord og på prent været gentagne opfordringer fra vidt forskellig side. Og man har dog rejst en mindesten for en botanik-professor, hvis eneste lokale fortjeneste er at være født i Gilleleje.

I 1932 afgik købmand Th. Jacobsen, Gillelejes første ridder af Dannebrog, som formand for Strandbakkeselskabet.

I 1934 fulgte så omlægningen ad »den ny linie«. Soireerne ophørte, 2-dagesfesterne indledtes og blev henlagt til haven bag kroen. Og så skete pludselig i 1938 noget forbløffende, næsten forskrækkeligt. Der lød en enkelt røst med forslag om *ikke* at afholde bakkefest det år. »Selskabets pekuniære stilling er så god, at det godt kan likvidere.« Der blev dog alligevel bakkefest! Igen i 1939 bragtes problemet på bane. En besindig mand mindede om en udtalelse i sin tid fremsat af Th. Jacobsen: »Så længe der er bakker, skal festen afholdes!« Spørgsmålet blev sat til afstemning på generalforsamlingen, og det blev enstemmigt vedtaget at holde bakkefest.

Endelig – og for sidste gang – ser man igen i 1942 et punkt på generalforsamlingens dagsorden: Likvidering af Strandbakkeselskabet. Denne gang foretog man skriftlig afstemning. Det blev til 39 nej-stemmer mod 15 ja, og Selskabet og bakkefesterne har siden da uantastet fortsat deres virksomhed. De to afbrydelser i 1940 og 1944 har som nævnt intet med disse betragtninger at gøre, men var udelukkende dikteret af ydre omstændigheder. Det arbejde, der er gjort, og de resultater, der er opnået i alle årene derefter, har da også fuldt ud retfærdiggjort Selskabets fortsatte eksistens.

I juni 1943 forelå i et styrelsesmøde meddelelse om, at sognerådet ikke mere ønskede at have repræsentanter i Selskabets styrelse. Denne meddelelse modtog man som en tillidserklæring.

Mølleloddet . . .

Den 3. november 1948 blev på sin vis en bemærkelsesværdig dato, idet der på denne dag for første gang fremkom forslag om at købe bakkefesternes nu-

værende basis, Mølleloden. Købet vedtoges med 23 stemmer imod én på en ekstraordinær generalforsamling den 23. marts 1949. Dette var tegnet til afslutningen af Selskabets anden epoke. Man var straks enig om, at de kommende bakkefester skulle afholdes her på Selskabets egen grund. Købet kom i orden om efteråret, og der var stærke bestræbelser for at komme i gang allerede det følgende år, men praktiske problemer i forbindelse med dræning m. m. forhindrede dette. Man måtte vente til 1951.

Mølleloden blev hurtigt anerkendt som den ideale festplads. Den er naturligt afgrænset af skov, banedæmning og vej. Der er fortrinlig plads til de mange forlystelser, som efterhånden er groet op. En del af pladsen udlejes ved hver bakkefest til et transportabelt tivoli-etablissement. Tidens krav til mekaniske forlystelser imødekommes bedst og lettest på denne måde. Pladsen kan rumme mange mennesker, hvad der i de seneste år heldigvis i stedse højere grad har været brug for.

Efterhånden er også andre udnyttelsesmuligheder kommet på tale. Det er en naturlig tanke, at pladsen må kunne anvendes mere rationelt de 50 uger om året, da den ikke er optaget af bakkefesten og dens forberedelser. Ret hurtigt modtog Strandbakkeselskabet opfordringer til at oprette en skøjtebane på Mølleloden. Igen i vinteren 1954–55 indløb en skrivelse med sådan anmodning. Spørgsmålet blev taget op på generalforsamlingen i februar 1955. Denne vedtog at overlade problemet til styrelsens afgørelse. Det endte med, at spørgsmålet – i hvert fald i denne omgang – blev afvist. Motivering: Da Mølleloden blev planeret, blev der sørget for effektive foranstaltninger til afvanding af grunden, men det viste sig i sommeren 1954, at endnu en bekostelig udvidelse af dette dræningssystem var påkrævet, hvorfor man ikke mente det forsvarligt at anlægge en skøjtebane, når forudsætningen for denne er en blokering af hele afvandingssystemet. Dette ville medføre, at grunden blev ødelagt af væde til langt hen på foråret, således at al vegetation ville rådne.

I foråret 1955 fremførtes for første gang forslag om anlæggelse af en badmintonhal på Mølleloden. Denne hal skulle samtidig benyttes ved bakkefesten. Forslagsstilleren henviste til muligheden af, at finansieringen eventuelt kunne foregå ved hjælp af midler fra Tipsfonden.

På generalforsamlingen i 1956 fremkom forslaget igen. Det blev diskuteret, men man fandt ingen baggrund for at tage dette problem op foreløbig.

I sommeren 1957 modtog styrelsen en henvendelse vedrørende en eventuel ny tennisplads, der kunne tænkes anlagt på Mølleloden. Der blev nedsat et udvalg, som henlagde sagen til senere forhandling.

Og der kom hus på festpladsen! Den 25. november 1958 meddeltes: »Der er købt hus og fire toiletter til festpladsen for i alt 2600 kroner. Den solidt byggede barak har tidligere været benyttet som mandskabsbarak ved det nu ned-

lagte Hornbæk batteri. Barakken er isoleret og forsynet med trægulv og således velegnet til opbevaring af teltdug og andet materiale, der ikke godt tåler fugt.«
– Nu kunne man endda sætte foden under eget bord!

I begyndelsen af 1960 dukker tennisbanespørgsmålet op igen. Der har atter været en del henvendelser fra interesserede landliggere, som havde tilbudt selv at anlægge en tennisbane, dersom Selskabet ville stille grund til rådighed. Dette andragende blev grundigt drøftet. Det endte med, at man var villig til at forhandle om at anvende den gamle teltplads til formålet. Dette ønskede københavnere ikke, de var interesseret i Mølleladden og kun den. Man blev enig om at skrinlægge spørgsmålet for Strandbakkeselskabets vedkommende.

Den gamle teltplads – eller lejrplads – har på en besynderlig måde bestandig været Selskabets smertensbarn. Efterhånden som teltliggeriet eller campingen, som det nu så mondænt skal hedde, udvikledes, blev pladsen forældet. Den blev for lille. De sanitære forhold var ikke tilfredsstillende og modernisering heraf vanskeligere end umiddelbart tænkt. Pladsen lå også for indeklemt og var i nogen grad til gene for den omliggende bebyggelse. Efter års drøftelser for og imod bevarelsen af stedet som lejrplads endte det med, at denne blev nedlagt i 1947. Det vakte ikke udelt tilfredshed, heller ikke hos de stamgæster, som gennem en årrække havde tilbragt sommerdage her. Dog må man vist ved en objektiv betragtning godtage, at beslutningen om nedlæggelse var rigtig. Ikke mindst set ud fra den udvikling, som teltliggeriet har taget de sidste 10–15 år.

Snak om en hal . . .

Tankerne om opførelse af en hal på Mølleladden kommer efterhånden ind i stadig fastere baner. Meninger pro et contra tegner sig tydeligere og debatteres udførligere. Foråret 1961 er stærkt præget af disse diskussioner. De fremsatte meninger kan konkretiseres i:

- Det bør være en sportshal, der kan udnyttes af Strandbakkeselskabet ved bakkefesterne.
- Man kan eventuelt gå i samarbejde med Gilleleje Boldklub.
- Er det foreneligt med lovene, eller skal disse ændres på en ekstraordinær generalforsamling?
- Kommunen bør gøres interesseret i medvirken.
- Mulighederne for køb af grunde bliver i fremtiden mindre, og bakkefesternes overskud skal jo anvendes.
- Pengene kunne snarere anvendes til forskønnelse af Selskabets grunde.

- Det er udelukkende en kommunal opgave.
- Det burde være Boldklubben, der tog initiativet i en sådan sag.
- Man bør drøfte det på et fællesmøde mellem Strandbakkeselskabet, Boldklubben og Turistforeningen.
- Modstanden fra ældre medlemmers side vil sikkert være for stor.

Den sidste meningstilkendegivelse – upartisk vurderet! – antyder igen et grænseskel mellem gammelt og nyt syn.

I alle tilfælde – der var tanker nok at arbejde med og bygge videre på.

Alt imens skete der nyt byggeri på Møllelodden: et nyt bureau blev opført på festpladsen i sommeren 61.

Og et lille apropos til det samme år: På generalforsamlingen kunne styrelsen bringe den glædelige meddelelse, at »Selskabet Gilleleje Strandbakker er i året 1961 blevet optaget som berettiget til at modtage fradragsberettigede gaver i henhold til ligningslovens § 8 a.«

Man nåede frem til 1963, før hal-spørgsmålet igen blev debatteret officielt. Om efteråret stillede Borgerforeningen på et fællesmøde forslag om opførelse af et ungdomscenter eller hal. Borgerforeningen ville arbejde videre med sagen.

På Strandbakkeselskabets generalforsamling i foråret 1964 gav formanden i sin beretning udtryk for, at »Gilleleje endnu ikke er så stor, at en hal er nødvendig, og den kan heller ikke forrente sig. Selskabet er selvfølgelig interesseret i en hal, og styrelsen er da også villig til at stille det fornødne areal til rådighed på Møllelodden samt at give et årligt tilskud på ca. 5000 kroner, mod at Selskabet disponerer over hallen under selve bakkefesten«. Generalforsamlingen diskuterede atter for og imod uden at komme sagen nærmere.

Pigtråd igen . . .

Gilleleje Kro lukkede i eftersæsonen 1963. Den havde sammen med badehotellet været væsentlige led i bakkefesternes forlystelsesprogram. Som erstatning herfor debuterede »Bakkekroen« på festpladsen i 1964. Den omdøbtes i 1965 til »Pigtrådshallen« med bragende pigtrådslarm og lige så bragende succes. Man kan sige, at Strandbakkeselskabet afskaffede pigtråden i 1918 – og indførte den i 1965, begge dele med lige stort held.

Nu fik man den fristende idé at bibeholde »Pigtrådshallen« en måned efter bakkefesten til dans for de unge, dog uden spiritus, men med sodavand og lyst øl. Man fik tilladelse af myndighederne til at »køre med pigtråd« til danseaftener lørdag og søndag klokken 20–24. Det forventede overskud skulle henlægges i en fond, hvis midler det var styrelsens ønske at anvende i forbindelse med opførelse af et ungdomscenter på Møllelodden. Arrangementets økonomi og

regnskab førtes selvstændigt, uafhængigt af Selskabets regnskab. Men . . .

. . . som formanden gav udtryk for resultatet i sin beretning på generalforsamlingen 1967: »Dans ved bakkefesten er én ting, mere permanent dans i et telt er noget andet. Larmen derfra var nærmest uudholdelig, en enkelt aften kunne støjen høres to km borte. Vi syntes derfor i styrelsen ikke at kunne fortsætte og risikere at sætte vor goodwill hos befolkningen over styr. Der blev dog overskud ud af affæren, ikke stort, men vi har på en bankbog stående kr. 359,32, og så kan vi trøste os med, at småt begyndt er bedre end slet ikke begyndt!«

Det er sundt at forsøge at gå nye veje – det er sundt at kunne erkende et enkelt tab af fodfæste. Man kan ikke score point i hvert eneste forsøg – men forsøger man aldrig, får man slet ingen point.

Og trods alt: Nu var man kommet fra start med retning mod nye mål.

Ind imellem var dukket et splinternyt ønske op, denne gang fra Turistforeningen, der kunne tænke sig friluftsbad på veststranden. På et møde i oktober 66 var styrelsen enig om, at man ville være positivt indstillet over for et sådant projekt og rede til at gå i realitetsforhandlinger med Turistforeningen og hvem der ellers skal være bygherre.

Formålsparagraffen . . .

Endelig nåede man ved generalforsamlingen den 14. februar 1967 frem til det øjeblik, der måske bliver indledningen til en fjerde epoke i Strandbakkeselskabets historie. Styrelsen var enig om at foreslå, at der til § 2, formålsparagraffen, føjes en sætning, der åbner mulighed for Selskabet til at deltage aktivt i virkeliggørelsen af tanken om et center på Møllelodden.

Forslaget blev livligt debatteret og vandt kolossal tilslutning, der resulterede i enstemmig vedtagelse. Hvorefter § 2 nu lyder:

Selskabets formål er ved køb eller på anden måde at virke for bevarelsen af sådanne arealer, der kan tænkes at bevare for byen dens attraktion som sommeropholdssted og virke tiltrækkende på turister fra fjern og nær samt i øvrigt virke på en sådan måde, at byens og turismens interesser tilgodeses mest muligt.

På det følgende styrelsesmøde nedsattes et udvalg til at indlede udarbejdelsen af et projekt.

Alligevel har man dog stadig de primære opgaver for øje: at købe og vedligeholde strandarealer. Selskabets motto »Køb stranden fri« svigtes ikke og skal stadig stå med flammeskrift over Selskabets virke.

Det er åbenbart, at de senere års aktivitet på sin vis nøje kan sammenlignes med den første tids. De nye måls veje kan synes lige så ufremkommelige som

pionertidens. De økonomiske krav må vel siges at være sværere at indfri under vor tids pengeforhold. Man bringer desuden nu som dengang med sig en ballast af tvivl og skepsis over for, hvad der er nyt. Derfor befinder man sig også nu i en slags pionertid.

Nye opgaver . . .

Det har med mellemrum været sagt, at nu var der ikke længere nogen baggrund for Selskabets virksomhed, idet man faktisk havde erhvervet de arealer, der måtte være behov for. Det har været kortsynet tale. Behovet er umætteligt. Efter hvert af disse forslag om Selskabets opløsning har det da også vist sig, at der var fortsatte muligheder for frikøb af strandarealer. Fremdeles har den fortsatte udvikling med tydelighed vist, at der var rigeligt med nye opgaver for Strandbakkeselskabet at tage op. Jævnfør blot de mange ideer og ønsker i forbindelse med Selskabets grund på Mølleodden. Der er arbejde nok at tage fat på fremover. Gammelt at holde vedlige, nyt at påbegynde. Selskabet er inde i en ny udvikling, som man målbevidst giver sig i kast med. De senere år har bragt mange nye tanker og ideer – men også nye problemer.

Strandbakkeselskabets eksistens fremover er en selvfølge. Bakkefesterne, der har udviklet sig til et arrangement af betragtelige dimensioner, er fortsat nødvendige. Selskabet kan ikke undvære dem som grundlag for sit virke. Byen kan ikke undvære dem af hensyn til sine turister. Det ville være utænkeligt at give afkald på denne tradition, sommerens festlige turistmæssige klimaks.

I 1961 nedsatte folketinget en naturfredningskommission, der har udsendt det første par betænkninger, såkaldte delbetænkninger. Der er endnu lang vej frem til en samlet betænkning, en grundfæstet sikring af naturens ukrænkelighed. Kommissionen har ikke haft de bedste arbejdsvilkår. Allerede et år efter dens nedsættelse måtte den aflevere alt sit materiale, fordi enkeltministerierne agtede at lade en naturfredningslov indgå i jordlovs-komplekset. Kommissionen måtte afvente jordlovens skæbne. Først efter folkeafstemningen kunne man tage fat igen – og i realiteten begynde helt forfra. Denne kommission har opgaver nok at gå i lag med. Alle former for tilgrisning af naturen, vej-, strand- og skovbygge-linier, forretningsmæssig udnyttelse af landets råstoffer (granit, kridt, ler m. v.). Der arbejdes med planer for vedligeholdelse af gamle veje og kontrol med campingpladsers anlæggelse i det åbne land. Man arbejder med foranstaltninger imod bilkirkegårde, tankstationer, oplagspladser osv. efter forgodtbefindende. Man stræber for fri adgang til skovene og kæmper mod forurening (kloakker, olieudtømning) af vandet. Højspændingsledninger er en ganske speciel hovedpine for kommissionen, som også kræver total-forbud ved lov mod enhver art af friluftsklamer og opsætning af propagandaskilte i fri luft.

Om adgangen til strandarealer siger naturfredningskommissionen i sin betænkning:

»En tilstand, hvorefter kun en lille del af befolkningen har eneret på at bade fra størstedelen af landets kyster, mens resten er henvist til de få offentlige arealer, er uholdbar. En almindelig regel om almenhedens opholdsret på strandene måtte formentlig ske ved i loven at fastslå en ret til kortvarigt ophold på og badning fra alle strandbredder i rimelig afstand fra huse til beboelse.«

Efter betænkningen foreslår kommissionen denne paragraf indført i loven:

»Strandbredder, på hvilke der ikke findes sammenhængende grønsvær eller anden landvegetation, er åbne for almenheden for færdsel til fods samt for kortvarigt ophold og badning. Ophold og badning må dog ikke finde sted inden for 40 meter fra beboelsesbygninger. På steder, hvor der er ret til ophold og badning, er det tilladt i kortere tid at have en båd uden motor liggende på strandbredden.«

I disse betragtninger er jo absolut intet nyt set fra Strandbakkeselskabets synspunkt. Det er stort set realisationen af disse ideer, man i år kan fejre 50 års jubilæum for.

Sikringen af stranden til almenhedens bedste burde statsmagten have indledt for 51 år siden, da den første naturfredningslov blev skabt – nej, undskyld, den burde være etableret allerede en menneskealder tidligere. Nu står man med denne betænkning, hvis vej til endelig beslutning kan være lang. Det vil i alle tilfælde blive mange postgange for sent til, at det vil få særlig betydning som hjælp for det selvskabte værk, Strandbakkeselskabet har præsteret. Men lad os håbe, at den offentlige fredning af strandarealerne i en ikke alt for fjern fremtid kan blive effektiv og dermed aflaste det private initiativs bestræbelser. Og det kan nok blive nødvendigt, hvis man skal tage alvorligt, hvad et skrift, udgivet af Øresundsrådet, oplyser. Ifølge dette har en familie på 2,5 personer (det må vel være to voksne og et barn) et arealbehov på 50 kvadratmeter, hvoraf halvdelen til direkte ophold, resten til boldspil o. lign. Dette må vist siges at være en realitetsfjern ønskedrøm. Mere praktisk peges der på det formålstjenlige i at anlægge friluftsbassiner med tempereret vand nær ved stranden. Ideen er slet ikke ny – men herhjemme bogstaveligt talt ikke udført i praksis.

Fællesskab . . .

I »gamle dage« cyklede man til stranden med et håndklæde og en badedragt på styret og en madpakke, en termoflaske og en bog på bagagebæreren. Man var færre mennesker og fyldte hver især mindre op på strandbredden. I dag

er strandinvasionen langt større. Man ankommer i bil (og det giver samtidig parkeringsproblemer) medbringende opstillelige spiseborde, klap- og liggestole, spise- og kaffestel, is- og termokander, parasol, badebolde og -dyr, gummiflåder, transistorradioer, hvis larm gennemfræser havluften – og jeg ved ikke hvad. Det er 1960'erne, campingens og bilturismens hidtil største årti. Når man tager til skov og strand, medbringer man det meste af lejlighedens eller typehusets bekvemmeligheder. For man skal rekreere sig!

Opgaverne alene med hensyn til strandarealernes vedligeholdelse øges. Der vil efterhånden blive stillet større krav til udenomsbekvemmeligheder og service. Det vil også for Strandbakkeselskabet blive en mærkbar økonomisk belastning fremover. Sammen med de nye ideer og planer, man måtte arbejde med i Selskabets styrelse, vil disse stadig større hensyn til turist- og ferielivet skaffe anvendelsesmuligheder nok for de indtægter, bakkefesterne i fremtiden vil give.

Der er også i det næste halve århundrede brug for idérige og handlekraftige mænd i Selskabets arbejde. Mænd af samme støbning som dem, der i 1918 lagde grunden til og viste vejen for det værk, der stadig kan og må bygges videre på. Hvad man indtil i dag har opnået, bør man aldrig betragte som et færdigprodukt, men noget man bestandig arbejder videre på.

En lang kavalkade af navne kunne nævnes i tilknytning til Strandbakkeselskabets virksomhed i de 50 forløbne år, men det ville kun blive en næsten uendelig opremsning af mennesker, der hver for sig i styrelse, i festudvalg og som medhjælpere ved arrangementer har gjort sin indsats i den fælles sag. Netop fællesskabet har præget arbejdet, og det er gennem årene dygtige og besindige mænd, der har markeret dette fællesskab. Mange er faldet bort i årenes løb, men deres navne lever uskrevne videre i de resultater, der er deres eftermæle. Af startens samlede styrelse og festudvalg lever i dag kun én, fhv. boghandler E. Jespersen, Birkerød.

Vel har der i Strandbakkeselskabet som alle andre steder, hvor mange arbejder med en sag, været vanskeligheder at overvinde i ny og næ. Vist er man ikke altid gået ad den letteste vej, men har ind imellem sat hurdler op for sig selv og andre. Men alt har blot resulteret i, at man har gennemdebatteret tingene og bestandig er nået frem til enighed om de afgørende punkter. Og *formålet* med alle bestræbelserne har til enhver tid stået lysende klart, arbejdet har bevidst og trofast været rettet imod det.

Gilleleje ville have været dårligt stillet med hensyn til fritidsområder for såvel den lokale befolkning som feriegæster og turister, hvis ikke Selskabet Gilleleje Strandbakker havde påtaget sig at virke for bevarelsen af disse strandarealer. Ved Selskabets grundlæggelse burde der have været rejst en mindevarde, der i dag kunne have stået som et monument for Selskabet, for dets arbejde

og dets resultater, for de mænd, der grundlagde det, og dem, der til enhver tid har ført det videre.

Gil . . .

Det har ofte været sagt, at Strandbakkeselskabet er alle byens borgere – og byens borgere er jo byen selv – Gilleleje. Skal vi lade Selskabet som jubilæums-cadeau give byen en helt ny fortolkning af dens navn? Det bliver uundgåeligt en lille smule sproghistorie, men lad os gøre det så kort som forsvarligt.

Først kan vi kikke lidt på en tydning af navnet, som man dog med rette stiller sig tvivlende over for. Navnet Gilleleje kunne tænkes at indeholde navneordet *gilde*, jvfr. den nu forsvundne Gildesgården i Søborg – antagelig en gård, der har tilhørt et middelalderligt gilde. Ved Søborg har der været et Sankt Gertruds Gilde og et Sankt Knuds Gilde. Men også bønderne havde oftere gildeshuse, hvori de holdt sammenkomster. – Denne tydning af navnet er dog ikke synderlig sandsynlig, så den vil vi helt se bort fra.

Så kunne man næsten lige så godt skele til det ældre danske ord *gild*, der bl. a. betyder »god, dygtig, prægtig« og hæfte dette til endelsen -leje. Det kunne nok give en mening, men sandsynligheden er endnu ringere end ved den første tolkning.

Den hidtil fremherskende mening er, at navnet Gilleleje, ligesom Gillemølle, er opstået af en sammensætning med Gilbjerg, altså af Gilbjerg Leje. Bjerg er naturligvis det samme som bakke. Ordets første led, Gil-, skulle så være det samme ord som det norske og oldnordiske *gil*, der betyder »bjergkløft, klippe-revne«. I den lokale form skulle det følgelig fortolkes som det leje, der ligger i kløften, i sænkningen – nemlig mellem Gilbjerg og Nakkehoved. Når man ser egnen ude fra havet kan der nok synes at være en mening heri.

Herimod må indvendes, at det norske *gil* er norsk folkesprog, et dialektord i landsmålets ortografi. Og ligesom det oldnordiske *gil* er det en aflydsform af det norske og oldnordiske *geil*, der betyder »kløft, passage med højder på begge sider«. Betydningen er hele tiden *kløft* (snæver, skarpt afgrænset) og ikke *sænkning* (dalagtig, udstrakt). I svenske dialekter har man *gilja*, »snæver hulvej«. I engelske dialekter *gill*, »trang dal, kløft« – ord lånt fra nordisk. I germansk har man *gailo* og *gilja* med rod i det indogermanske *ghei* – stadig samme stamme med identisk betydning.

Den mest almindelige opståen og udvikling af stednavne er sket i forbindelse med historiske og geografiske foreteelser (samt personnavne), og det har også været nærliggende at betragte Gilleleje på denne måde. Men den oprindelige eksakte betydning af *gil* tilfredsstillende, synes jeg, ikke rigtig tolkningen »(fisker) lejet i kløften (sænkningen)«. Også med tolkningen af Gilbjerg vil det knibe.

»Bakken ved kløften« er urimeligt. *Gil* lokaliseres i henhold til bakken eller bjerget og ikke omvendt.

Nej, det er langt mere fristende helt at se bort fra det i egentlig forstand geografiske og i stedet for anlægge en mere – skal vi sige poetisk betragtning i tolkningen.

Gil har på norsk også en anden betydning end førnævnte og en anden afledning. Ordet har talrige biformer i norske dialekter. Af disse fremgår det, at ordet ligesom det islandske *gíll* må være opstået af *gízl*. Ordgruppen hører åbenbart sammen med oldnordisk *geisli*, der betyder »stråle«. Et identisk oldnordisk ord betyder »stav«. Nøjagtig samme identitet har man ved betydningsudviklingen i oldirsk *gésca*, latinsk *radius* og engelsk *beam*.

Udviklingen er dog næppe af samme art. Snarere synes betydningen »lysning« ved roden *gheis* at have udviklet sig direkte af grundrodens betydning »sætte i bevægelse« – i sanskrit *hi*, »drive frem«. Alle ord af denne gruppe henviser til betydningen »skælvende lys, dirrende lysbevægelse i luften«. Afledninger af urformen *gizla* er *gizda*, der bliver til *gidda* og *gidra*, som findes i norske dialekter i betydningen »dirre«, og ligeledes *gidder*, »det at genstande i det fjerne synes at dirre på grund af bevægelse i luften«. På litauisk hører til samme ordgruppe *gaisas*, »fjern lysning på nathimlen«, og *gaisras*, »morgen- eller aftendæmring«. – Til de rent nordiske ord svarer i tysk ordet *Galle* (»et skin på himlen«).

Dette er kun en nødtørfigt udredning, som imidlertid kan føres direkte til den oprindelige form *gil* (*geisli*). Og hvorfor ikke: det sitrende lys ude over havet, denne lysskælven i luften – hvorfor ikke tillægge vore forfædre denne poetiske sans for lyset og luften heroppe som årsag til at kalde byen ved navn netop af den grund. Digtere og forfattere (minus Drachmann!) priser jo netop disse ting, når de skriver om Gilleleje. Man hidkalder turister til at nyde solen, luften og vandet heroppe. Og lyset i luften er af så voldsom intensitet, fordi havet skaber reflekser. På samme gang ejer lyset en skærende klarhed og en forunderlig blidhed. Man skal til Skagen eller Gudhjem for at opleve noget tilsvarende. Hvilket også erkendes af de malere, der har yndet egnen her.

I en Gilleleje-årbog findes et par citater fra en finsk og en svensk avis. Lad os genopfriske dem på dansk. Den finske journalist skriver i *Nya Pressen* i 1899:

»Man kan ikke tænke sig et skønnere skuespil end al den naturens herlighed, der bydes én, når solen synker i havet. Hele himmelhvalvet stråler i guld, purpur og violet, og selve havet bliver ligesom rosenfarvet.«

Den svenske journalist i 1900 i *Helsingborg Dagblad*:

»Om drømmene, de smukke drømme, er en del af livets poesi, så kommer livets poesi én i møde i den synkende sols stemningsbelysning, skiftende i guld og gult, orange og violet, purpurrødt og blå, ja, alle nuancer, dem, ingen malers pensel endnu har formået at gengive.«

Disse citater illustrerer vor ny tydning af *gil*. De giver udtryk for turisternes mening om Gilleleje dengang og nu. Lad os tolke sommerens Gilleleje som byen med morgenens skælvende lys, dagens sitrende luft, solnedgangens ustandselig skiftende farvenuancer og den fjerne lysning på nattehimlen. Gilleleje-Lysets By.

Og lad dette være Strandbakkelseselskabets honnør til byen på 50 års jubilæumsdagen den 2. marts 1968.

Min far -

Th. Jacobsen

Ved Tage Jacobsen

Emanuel Theodor Jacobsen blev født d. 18. januar 1860 i Næstved som søn af Jens J. og hustru Petronelle, f. Bendtsen. Gift 1891 med Ida Christiane Svendsen, f. 18. juli 1868 i København.

Min farfar var fynbo og var herskabstjener i Helsingør, hvor han traf farmor, der var født i Gilleleje. Farfar nedsatte sig senere i Næstved med en børstenbinder- og trætojsforretning. Farmor var svagelig, og det var faktisk hendes søster Inger (fra Gilleleje), der opdrog de to drenge og to piger.

Drengene kom efter realskole i Næstved i manufaktur-lære i København, far i Gothersgade. Han blev i 1883 marinesoldat og derefter kommis i Store Heddinge og Slagelse. I 1887 etablerede han sig som købmand (manufaktur) i Gilleleje.

Far var i mange år formand for Gilleleje Sang- og Foredragsforening, senere æresmedlem. Endvidere medlem af bestyrelsen for Marineforeningens afdeling

i Helsingør og m. b. f. Konservativ Vælgerforening for Gilleleje og Omegn. Medstifter af Nordsjællands Bank 1906, direktør siden stiftelsen og leder af afdelingen i Gilleleje. 1912 finansministeriets repræsentant i Gribskovbanens bestyrelse. Formand for Strandbakkelseselskabet 1918. Tidligere oldermand for bylodserne. Snefoged og brandfoged. Ridder af Dannebrog 1930. Han døde 21. april 1935.

Far var konservativ i ét og alt, hørte til den gamle skole både i forretningen og i hjemmet. Han var dygtig, flittig, energisk og pertentlig. Han var streng, men retfærdig. Kun én gang syntes jeg, at far var uretfærdig imod mig. Det var en vinter, jeg faldt gennem isen på kanalen. Jeg kom selv op, men da jeg kom hjem, fik jeg én på tæven. Vi havde stor respekt for far. Vi måtte således aldrig tiltale ham »du« (kun mor måtte), men altid »far«.

Hver søndag fik min søster og jeg en 2-øre i søndagspenge, som vi måtte købe for eller putte i sparebøssen. To øre om ugen var meget, og vi vidste, at det ikke nyttede at komme midt i ugen og bede om nok en 2-øre. Det turde vi simpelt hen ikke. Mor turde heller ikke give os penge. Fars ord var lov. Jeg kan endnu se for mig, når far efter middagen højtideligt åbnede portemonnæsen og overrakte os 2-øren, der for øvrigt vistnok steg til fem øre, da vi blev 12 år. Da jeg var i lære, fik jeg 10 kr. om måneden, men skulle notere i en bog, hvad pengene blev brugt til. Der skulle være orden i alt.

Der var altid to læredrenge i forretningen. De boede og spiste hos os. Om søndagen fik de hver 2-3 cigarer. Da man havde 8-lukning, skulle de være hjemme kl. 10. Far stod og tog imod dem, og var tiden overskredet, faldt hammeren. Belysningen i forretningen gik fra petroleum over lux og gas til elektricitet. Lærlingene skulle pudse lampeglasser og holde væger i orden. Vi købte hvidtøl på anker direkte fra Wiibroe, far købte en kasse lagerøl. Han kendte personlig Wiibroe. Lærlingene stod for aftapningen af øllet, rensede flaskerne og skoldede de gamle propper.

Man måtte aldrig sige nej til et kundeønske. Man havde *alt* i forretningen. »Har vi ikke sort, så sælg hvidt!« Der kom i den gamle forretning (hvor nu Bjørn Pedersen bor) engang en forpagter Lassen, som sagde: »Du praler altid med, at du har alt.« »Ja, det har jeg også.« – »Så lad mig få et hvidkålshoved.« Nu havde far tilfældigvis lige forinden købt et par hoveder og lagt dem i kælderen, så far råbte til lærlingen: »Peter, spring ned og hent et pænt hoved til forpagteren!« – som forbavset udbrød: »Det var dog satans!«

Far skulle altid om sommeren have sit tidlige morgenbad ved Strandbakkerne, hvor nu høfden ligger. Han lejede badehus for en halv time, og jeg skulle med. Som regel gik han tur på havnen hver formiddag. Senere, efter købet af Strandbakkerne, gik han eftermiddagstur dør.

Sparsommelig var far, men ikke nærig og fedtet. Han kastede intet bort.

En knappenål måtte ikke ligge på gulvet. Sejlgarn måtte ikke skæres over, alle knuder skulle løses op. Gammelt indpakningspapir skulle glattes ud til brug igen. Man måtte ikke rive et stykke papir over, det skulle skæres med en kniv. Når far skulle gøre notater, skrev han altid med en blyantstump, ca. én tomme lang, så han kunne have den i nederste vestelomme. Han nænnede ikke at kassere en blyant, så længe der overhovedet kunne skrives med den. Lokumpapiret var gamle aviser, som blev skåret i passende størrelse. Da senere telefonen kom, blev også gamle telefonbøger brugt. Papir til bunden af spyttebakken i butikken blev klippet sirligt rundt med tungekant. Alt dette papirklippereri blev udført af lærlingene.

Far førte omhyggelige væggtabeller over familie og lærlinge. Vi blev nøje vejjet med og uden jakke, træsko og hat!

Trods sin sunde realitetssans var far ikke fri for at være lidt overtroisk. Således påbegyndte han sjældent noget nyt en mandag. Og tallet 18 blev hans skæbnetal, som han følte sig stærkt bundet af. Han selv og mor var født den 18. og blev forlovet og gift den 18. Begge boede, da de lærte hinanden at kende i København, i husnummer 18. Far startede sin forretning i Gilleleje d. 18. og havde forretning samme sted i 18 år. Bakkelseselskabet begyndte i 1918. Selvfølgelig hed hans hund »Atten«. Skæbnen fulgte far til det sidste – både han og mor døde kl. 18.

– Men jeg snød far ved at blive født den 16. Jeg måtte genoprette ordenen ved at blive indkaldt som soldat i 1918 . . . i 18 måneder ved 18. bataljon.

Selskabets formænd

1918-1968

1918–1932	Købmand Th. Jacobsen
1932–1939	Overlærer H. B. Petersen
1939–1943	Læge Hj. Vilstrup
1943–1948	Landinspektør Asger Hansen
1948–1952	Politiassistent K. Kirkeskou
1952–1955	Møbelhandler Gunnar Svendsen
1955–1957	Entreprenør V. Willumsen
1957–1959	Gårdejer P. Bo Larsen
1959–1960	Mekaniker Niels Petersen
1960–1961	Blikkenslagermester W. Falk Hansen
1961–1966	Fuldmægtig H. Skovholm
1966–	Ejendomshandler Henning Madsen

Selskabets styrelse i jubilæumsåret

HENNING MADSEN
formand
- i styrelsen siden 1961.

CARLO NYMARK PETERSEN
næstformand
- i styrelsen siden 1958.

JØRGEN RYDAHL
kasserer og sekretær
- i styrelsen siden 1965.

NIELS SØRENSEN
- i styrelsen siden 1960.

H. THINGMANN PEDERSEN
- i styrelsen siden 1960.

POUL JENSEN
- i styrelsen siden 1962.

PREBEN ANDERSEN
- i styrelsen siden 1963.

PER LEVINSON
- i styrelsen siden 1964.

FLEMMING HENRIKSEN
- i styrelsen siden 1966.

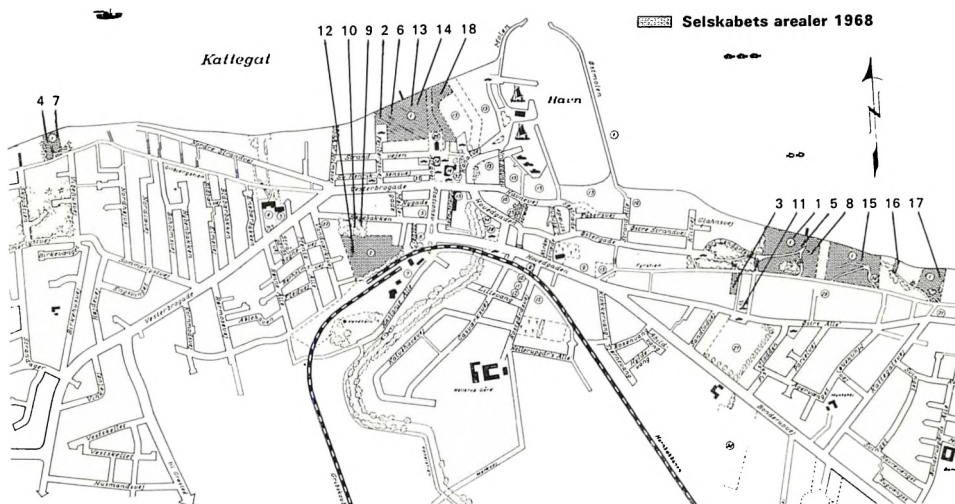

SVEND HANSEN
- i styrelsen siden 1967.

TONNI CHRISTIANSEN
- i styrelsen siden 1967.

Selskabets ejendomme i 1968

1. Strandbakkerne med skovfogedstedet – Areal: 32.936 m² – Købesum: 56.539 kr. – Skøde lyst: 1918.
2. Vestre Strand – 19.826 m² – 12.500 kr. – 1928.
3. Lejrpladsen – 1970 m² – 1300 kr. – 1930.
4. Gilbjerg Strand – 2466 m² – 4000 kr. – 1935.
5. Del af Strandbakkerne (Bøgebjerg grund) – 5887 m² – 14.000 kr. – 1935.
6. Del af Vestre Strand (Qvistgaards grund) – 177 m² – gave – 1939.
7. Del af Gilbjerg Strand (Sommerlyst grund) – 2450 m² – 2823 kr. – 1939.
8. Del af Strandbakkerne (Hagsteds grund) – 1296 m² – 1400 kr. – 1940.
9. Bellevueskoven (Chr. Petersens grund) – 2054 m² – gave – 1943.
10. Bellevueskoven (Bøgebakken) – 1700 m² – 5000 kr. – 1947.
11. Parkeringspladsen – 518 m² – 1370 kr. – 1944.
12. Mølleloden – 17.354 m² – 17.000 kr. – 1949.
13. Veststranden – 505 m² – 5800 kr. – 1953.
14. Veststranden (Proprietær Smiths grund) – 402 m² – 500 kr. – 1955.
15. Del af Strandbakkerne (Winkel og Magnussens grund) – 17.890 m² – Købt og fredet i 1939 i samarbejde med Søborg-Gilleleje kommune.
16. Kontorchef J. Aug. Andersens grund ved Fyrstien – 350 m² – gave – 1958.
17. Arkitekt H. Jacobsens grund ved Fyrstien – 7559 m² – 45.000 kr., heraf Selskabet 7500, Søborg-Gilleleje kommune 7500, Fredningsnævnet 30.000 – 1960.
18. Strandgrund ved Gilleleje Strandhotel – 5800 m² – 22.000 kr. – 1961.